

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Til Minde
om
Ole Peter Holm Larsen
(Stræppenborg).

Bed

Sofus Borgen,
Præst.

(Indtægten tilfalder den Koenigsholke Mission.)

Kjøbenhavn.

Karl Schonbergs Forlag.

1873.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

Det jeg herved udsender denne lille Mindebog om Peter Larsen til hans mange Venner i den nordiske og danske Menighed, maa jeg bede om Undskyldning for dens sene Fremkomst. — Grunden er, at det ikke før har været mig muligt at faa de forskjellige Bidrag samlede. Af disse har Termanzens Levnedstegning af den afbøde været trykt i „Dansk Folketidende“ 1873 Nr. 4—8. — Det faldt mig naturligt, at bestemme Indtægten til den Løventhalste Mission, som den Sag, der særlig i de sidste Aar havde taget Peter Larsens Hjærte — og jeg haaber saaledes, at Bogen maa finde en god Modtagelse hos Venner af dem begge, og tilføre en lille Hjælp til at bevare Mindet om den sidste og til at befæste Haabet for den første.

Alminde ved Rølding, i Paasketiden 1873.

Udgiveren.

Ole Peter Holm Larsen fra Dons.

(Levnedstegning af N. J. Lermansen.)

Naar vi har ledsaget en af vore kjære til Graven, er det en Hjærtets Trang hos os at oprisfte Mindet om saa meget af det henrundne Levnedsløb, af dets smaa og store Træk, som vi formaar. Vi føle i Savnets tunge Timer, hvilket Væld af Trost og Styrke, Mindet ejer, og Sandheden af Digterens Ord:

„Mødes Blik med Blik ej mer,
er de kjære Smil bortføjne;
Blik og Smil, som ingen ser,
mødes da med Sjæleøjne.“

Naar som her det afsluttede Levnedsløb har haft en ualmindelig stor Betydning og Virkning paa den Tid og det Folk, hvori det førtes, er det ikke sært, om Trangen vækkes og vokser i vide Kredse til at vide noget nærmere om, hvordan det har udfoldet sig igjennem de „syv Gange ti Aar“. „Han var,“ skriver en Indsender i „Kolding Avis“, „en af de mærkeligste Mænd, vort Land har ejet i dette Aarhundrede, og det skulde være en værdig Opgave for en Historiker at samle Stof til hans udsørlige Levnedsbefrivelse.“ Saa ønskeligt som det vilde være, om nogen kunde løse denne Opgave, turde det maasse ikke blive saa let en Sag; thi den afvøde hørte til de utrættelige Idrætsmænd, der kun tænker paa at leve Livet og ikke

synderlig paa at beskrive det. Ibet jeg her følger mit Hjertes Trang til at dvæle lidt ved min gamle kjære og trofaste Bøns Minde, maa jeg begynde med at sige, at det er kun lidt, jeg véd at fortælle om hans rige Liv.

Han er født i Landsbyen Hunderup (St. Knuds Landsogn ved Odense) d. 8. Oktbr. 1802. Hans Fader var Branddirektør og omtales som en from og retsindig Mand. Allerede som Dreng ytrede Peter Larsen Lyst og Drift til at blive Bønde; men det var efter Datidens Betragtning af Bønder og Bøndeliv en utaalelig Tanke for hans nærmeste, hvorfor han blev sat i Landmaalerlære hos en Landinspektør, der var Broder til hans tilkommende Kone, og med hvem han lærde et Par Somre i det vestlige Jylland, navnlig i Eggen mellem Hølstebro og Lemvig. Da Faderen døde, hvem han elskede med barnlig Kjærlighed, og den første Smertes Følelse havde givet Plads for Tanken paa hans egen Fremtid, da fór det som et Lyn gjennem ham: Nu kan jeg blive Bønde! og Hjertet jublede af Fryd ved denne Udsigt. Han tog da Tjeneste som anden Karl hos en Gaardmandsenke, der ejede Stræpenborg i Brønne Sogn, et Par Mil vest for Odense. Denne Enke hørte til „de stille i Landet“, og hun vandt snart den unge Peter Larsens fulde Tillid og Hengivenhed. Det var som bekendt i Rationalismens blomstrende Dage, og en dyb Sjælesøvn hvilede over den største Del af det danske Folk. At J. P. Mynster for en Del Aar siden havde hejst den gamle Tros Fane, og Grundtvig hævet sin mægtige Røst over Kirkegruset, derom vidste Lægsfolk, navnlig paa Landet, lidt eller intet. Men trindtom levede der Folk, der midt i Tidens stærke Strømning var uberørt af dens nedbrydende Bølger, holdt fast ved det fra Fædrene overlevede Trosliv, og som søgte deres Op-

byggelse ved gubelig Læsning hjemme, hvor de ikke var saa heldige at kunne høre en af de saa spredte, gammel-dags-troende Præster, som fandtes hist og her. Ellers stod de ogsaa i nogen Forbindelse med Brødrementigheden i Kristiansfelt, der hvert Aar udsendte en „Arbejder“ til de forskjellige Egne, hvor der var nogle af disse gammel-troende at besøge. P. Larsen siger om disse Folk i et af sine Smaa skrifter: de var meget bange for at gjøre Op-sigt med deres Gudsfrygt, og uagtet de gjerne læste en Aftenbøn og sang en Salme med deres Husfolk, samt læste en Prædiken om Søndagen af Luthers, Müllers, Brochmands eller Bugges Huspostille, saa lukkede de gjerne Bogen til, hvis der under Andagten uventet kom nogen fremmed til Huset. Hvad der voldte dem den største Rvide, var den ny Salmebog. Iøvrigt skilte de sig ikke fra deres Sognkirke, selv om det var en nok saa rationa-listisk Præst, og heller ikke fra deres Omgivelser, men holdt Bryllupper, Begravelses- og Barselgilde sammen med andre. Med Hensyn til Lege- og Julestuer vare Me-ningerne noget delte; nogle holdt Børnene strængt derfra, andre lode dem gaa, om end med nogen Bedrøvelse, mest af den Grund, at det gik vildt til paa slike Steder med Eder, Drik og Spil. P. Larsen kom da i en ikke ringe Forlegenhed, thi han vilde saa nødig gjøre sin Madmoder det mindste imod, og paa den anden Side „havde jeg en saa overordentlig Lyst til at danse, at jeg kjendte ingen bedre Himmel paa Jorden“. Om denne Ytring af hans Naturs overstrømmende Livlighed har han et andet Sted ubtalt sig saaledes: „Naar de unge Folk i Byen legede Jul, var jeg saa tit med, og havde da min Hjærtens Lyst og Liv i at danse, og det til Sweden sprak saale-des ud af mig, at der ikke var en tør Traad paa mig.

Jeg blev tit advaret baade af mine Forældre og andre imod saaledes at storme løs paa mit Helbred, men det nyttede intet; thi at holde Maade kjendte jeg ikke, naar jeg skulde have min Fornøjelse. Jo galere det kunde gaa, jo mere fornøjet var jeg, da det just var deri Fornøjelsen bestod for mig; det hvad man kalder at danse net og pænt fik jeg aldrig lært, da jeg dertil var for stor en Blodrian, og desaarjag ikke fristet til at tilfredsstille min Forfængelighed deri." Han dansede da altid med dem af Pigerne, som ingen andre vilde have, „da jeg syntes det var Synd, at de skulde sidde og ingen Dans faa, men maatte tit høre ilde af mine Søstre derfor, der sagde, at jeg var og blev et Fæ, da jeg nok ellers dansede med dem, der kunde det, for dog engang at faa det ordentligt lært." „Hvorvidt det havde været bedre for mig at afholde mig fra Deltagelse i saadan Uhygighed, naar intet bedre havde været at give mig i Stedet, skal jeg lade være usagt, og bedre tror jeg næppe noget den Gang kunde have været; thi saa snart jeg hørte Fiolen, begyndte Hjertet at hoppe og Venene at springe, og det blev endog som kom jeg ind i en anden Verden." Af og til listede han da uden Husfolkernes Vidende afsted til Dansen, „men, da det nu altid har ligget i min Natur at gaa aabent og ærligt tilværks, kom jeg snart i Forlegenhed med det Listeri“, og værre blev Forlegenheden, da man i Legestuen lod ham høre, at da han nu var hos de hellige, blev han vel snart hellig; thi han havde alt den Gang fattet, hvor stor en Synd det var, Peder begik, da han fornægte sin Herre og Frelser, og det blev ham let om Hjertet, da en af de ældre Karle lærte ham, at man kunde svare, at man ikke var hellig men stræbte efter at blive det. Men mer og mer fæstnede sig i hans Sjæl, hvad

han hørte og læste om Menneskets Synd og Frelse ved Kristus, Synderkjendelsen vakktes, og den indre Kamp var begyndt. Undselig af Naturen, turde han ikke ret aabne Hjertet for nogen. De enkelte opløstende Øjeblikke svandt som Stjerner i en stormfuld Nat, og Følelsen af, at det onde blev ved at htre sig, og af hans egen Mangel paa Kraft til under Lovvæsenets Tvang at „bringe det til den Fuldkommenhed, Samvittigheden krævede“, gjorde, at Kampen blev lang og haard. Han følte sig allerede dengang draget til Luthers Skrifter, hvori han senere blev saa usædvanlig hjemme. Men den Gang syntes han, at Luther drev for lidt paa „det indre Liv og Følelserne“, og for meget paa „Troen“. Dog „efter megen Møje og Arbejde kom jeg da saa vidt, at jeg saa, at kunde jeg ikke frelses efter den Orden og Maade, som den salige Luther forklarer os: af uforskyldt Naade ved Tro paa Kristus, saa var det umulig for mig at slippe igjennem.“ „Da Ordet nu kom til at virke i mit Indre, kom Hjertet ogsaa til at føle den store Fare“ for dem allesammen, der levede hen uden at tænke alvorlig paa deres Frelse, og til at „brænde af Kjærlighed til alle mine Medmennesker“, og jeg troede, at det ikke var mulig andet, end at andre ogsaa maatte komme til at føle det samme som jeg, naar de kun fik Guds Ord at høre“. Da pinte det ham i Sindet, at man saadan gik og holdt det saa stille og hemmeligt hos sig selv, han brændte efter at komme til at beskjende sin Tro for mange, „men da jeg af Naturen var undselig og lidt begavet, havde jeg ikke Mod til at bryde igjennem, men maatte se at kvæle min Følelse hos mig selv“.

Han var imidlertid i sit nittende Aar blevet gift med den ene af Entens Døtre, og da Moderen ikke ret kunde

bestemme sig til at afgjøre, hvem af hendes Børn, der skulde have Fædrenegaarden, skulde hun efter Brødre-
nighedens Sædvane have taget sin Tilflugt til Lodkastning, og Loddet traf Peter Larsen og hans unge Hustru. Saaledes var han nu i en uafhængig Stilling som Ejer af en anselig Bondegaard. En Arv, der tilfaldt Familien, gjorde, at han straks i de første Aar af sit Giftermaal maatte rejse til Skive, og da er det sandsynligt, at han kom i Bekjendtskab med Folk i denne Egn af Jylland, der tilhørte den ældre Bækkelse, og blandt hvilke især nævnes Jep Johansen i Sinding og Kristen Sørensen i Salling. Paa denne Rejse menes der, at han har faaet den Deltagelse for disse Egne, der gjorde, at han senere paa en særlig Maade betragtede denne Del af Jylland som Mark for sin vækkende og opbyggende Virksomhed.

Da begyndte i Aarene 1823—24 den egentlige Opvækkelsestid blandt Lægsfolk at brede sig, fra den lille Begyndelse i Snekker Klinks Hus i Kjærteminde, hvor den jævne men djærve Haandværksmand Kr. Madsen blev greben, og med sin ualmindelige Begavelse og Ild førte den stedse videre frem over Fyn. Beständig flere Almuesmænd løftede Røsten ved hans Side, og da løsnedes ogsaa Tungebaandet paa den unge Peter Larsen, og den glødende Tro og Kjærlighed i hans dybt grebne Indre gav sig Luft i en levende Bekjendelse og en rastløs Virksomhed for Ordets Udbredelse, der aldrig veg tilbage hverken for den største Anstrængelse og Opofrelse eller for det Had og den Haan og Spot, som i saa rigt Maal blev ham til Del.

Der fortælles i 1 Kong. B. 19, hvorledes Profeten Elias, der mismodig over det store Frasald i Israel sad og ønskede sig Døden, først ved en Englestemme og senere

ved et underligt Syn blev trøstet og styrket. Der gik Storm, Jordstjælv og Ildsluer hen mellem Klipperne, i hvis Huler han havde søgt Hvile, men saa kom der en stille, sagte Susen, og da gik han ud og hørte Herren udtale Dom over Frasalbet og Trøst ved den frydefulde Udsigt til Fornøelse og Gjenoprejsning. Villedlig i det smaa kan man ligne den religiøse Opvækkelse i hine Dage ved et saadant brusende Vejr, der gik hen over Landet, rystede tusende Menneſker op af Sjælesøvnen, og slog til Lyd for Kirketroens dybe men stille Røst. P. Larsen har et Steds fortalt, at den indre Bevægelse, der vakktes hos Tilhørerne ved Kr. Madsens glødende Taler, var saa voldsomme, at det gav sig tilkjende i uvilkaarlige „underlige Bevægelser i Legemet“, der var nærved at blive anset for at være Kjendtegn paa Aandens Meddelelse, og følgelig var lige ved at føre til Sværmeri. Men de dybere Gemtytter, og blandt dem P. Larsen, fatte sig til disse udbortes Tegn og mødte dem, saa det faldt bort af sig selv. Det var en stor Lykke baade for P. Larsen og hans Medarbejdere, at han saa tidlig fik Sans for og Kjærlighed til Luthers Skrifter, der gav baade hans Aand og Hjærte en sund Næring. Saa længe Kr. Madsen levede, har han næppe talt meget i Forsamlingerne og i alt Fald, hvad han forresten hele sit Liv helst vilde, indskrænket sig til at aflægge en varm Bekjendelse om sit eget Hjærtes Følelse af Syndigheden og Glæde over Frelsens. Til Bylaud stod, som vi har set, hans Hu, og det laa ham inderlig paa Hjærte at faa R. Madsen derover en Gang. Der, i Bjerge Herred, var en Del Folk vakt ved den norske Lægprædikant Hans Hauge, som havde været der en Gang. Men hverken R. Madsen eller P. Larsen kunde ret med disse Folk, der vilde vise deres Tros Styrke ved at lægge

en overdreven Bægt paa Jagttagelse af udvortes Lovbud, og det er P. Larsen, der af den Grund har givet dem det Navn, de har endnu: „de stærke Fyder“. Men nu traf det sig, at en ung Mand fra Silkeborg-Egnen bød P. Larsen og flere Fynboer til sit Bryllup, og der maatte de love at komme igjen med Kr. Madsen. Det lykkedes at formaa ham til at tage med; men han kom kun til Middelfart; der blev han syg, maatte vende om og døde snart derefter, 1829. P. Larsens Medrejsende foreholdt ham da, at han nu maatte paatage sig at være Fører paa Jyllandstoget. „Det var et Tordenslag for mig, men jeg fik dog Mod,“ og Rejsen fortsattes over Bjerge Herred, Silkeborg-Egnen, Salling, Harslysfel, Skjern ved Ringkjøbing og tilbage gennem Kolbing-Egnen. I Bonfild ved Kolbing var der den Gang en Præst af den heruhutiske Retning ved Navn Salling, hvem P. Larsen giver det Bidnesblyd, at „han var den mest begavede Mand til at røre op i et Menneffes Indre, som jeg har kjendt“. Men Lægfolkene Prædiken yndede han ikke, og han modtog dem nu med den Tiltale: „Nu er I vist nogle rigtige Karle efter at have gjort en saadan Tur.“ „Jeg følte rigtignok noget andet,“ siger P. Larsen. „Uagtet jeg ikke den Gang kjendte noget Menneffe, som jeg stattede højere i mit Hjærte, saa kunde jeg dog ikke følge ham, naar han vilde have forbudt mig at deltage i eller holde Forsamlinger.“ Det var Begyndelsen til hans ihjle Rundrejser, som han siden foretog næsten hvert Aar.

Naar vi en Sommerdag gaar hen ad en Sti, der bugter sig gjennem den grødefulde Kornmark, saa er det baade en skjøn og oplivende Vandring. Men vi tænke da sjælden paa de mange Timers og Dages Slid, som det har kostet den udholdende Arbejder at faa Ageren op-

brudt, renset, pløjet og tilføjet. Naar vi i vore Dage glæder os ved menneskelig, folkelig og kirkelig Friheds rige Betsignelse, ja, da glemmer vi maasse alt for let, hvad de har døjet, der maatte begynde paa den øde Markt, og holde ud i Haabet, selv hvor alt, hvad Øjet saa, drev Spot dermed. Lad os minde dem, hvad enten de vare lærde eller læge; vi har selv bedst deraf, og lad os ikke være alt for raske til at afsige en Dom over „Pietisterne“, som om det Led i vort Folks aandelige Udvikling, vi betegne ved „Opvækkelsestiden“, ikke blot var overvundet, men som om vi havde lidt eller intet dermed at gjøre. Det er den Tids Alvor og Arbejde, der har pløjet, hvor vi høste!

Peter Larsens førstefødte Søns Daabs-Dag var en første Adventsøndag, og da holdtes ogsaa den første store Forsamling paa hans Gaard, Stræppenborg. Sønnen døde som Barn, og hans Død greb vist Faderens dybe Hjerte meget stærkt; det var maasse en Efterklang heraf, hans Venner fra hine Dage mærkede, naar de taler om det forunderlig gribende, der var i hans Sang, saa ofte han ved et Barnelig i deres Kredss istemmede: „Den store, hvide Flok vi se“ eller en anden af Brorsøns Svanesange. Han blev da ogsaa ved at holde Daabs-Dagen hellig paa samme Vis lige til de sidste Aar. Jeg minde saa godt, at, da han var flyttet til Dons, og paa denne Søndag holdt sin første store Forsamling, (af 300 Mennesker hed det,) da vakte det en mageløs Opsigt blandt de adstadige Byder, og en gammel skikkelig Mand, der fortalte mig Nyheden, mindebes i den Anledning Bibelens Ord om, at der vilde komme „Antikriste“ i de sidste Tider.

Spot, Bagtalelse og Drillerier af enhver Art, som

kun den raaeste Raadhed kan opfinde, fulgte P. Larsen og hans Venner overalt, hvor de kom og holdt deres smaa og store Forsamlinger, fra hvilke Brorsons Salmer klang med Kraft, hvor Dplæsningen af en Prædiken af Luther sjælben manglede, og hvor saa en eller flere holdt en Tale eller en Bøn, der nok af og til blev timelang. Men det var ikke blot den kaade og raa Pøbeladsfærd, hvormed de forfulgtes, selv flere af Præsterne kom i Ande og fik en gammel Anordning fra 1741 med Forbud mod sekteriske Forsamlinger givet Anvendelse paa de forhadte Møder, hvorved de „opvakte“ søgte Dpbyggelse for sig selv og Bækkelse for andre. Man kan nu næsten ikke forstaa, hvorledes saadanne Forfølgelser vare mulige her i Landet for ikke meget over en Menneſſealder siden, og selv smaa Træd deraf kaster et mærkeligt Lys paa den daværende Tid. Saaledes blev han engang paa Langeland, hvor der var vaakt en Del Røre, og hvor han havde holdt Forsamlinger, stævnet for Øvrigheden som Lovbryder, og en Mængde af de opvakte var stævnet med i Forhør. Til Slut blev der af Herredsfogden forelagt ham to Vilkaar: om han vilde love aldrig mere at holde Forsamlinger paa Den eller vandre i Fængsel? „Det var en haard Knude,“ siger han et Stebs, „puttes i Hullet vilde jeg nødig, og min Natur krympede sig dygtig derved. Aldrig har jeg attraaet en Martyrkrone, og heller ikke har jeg lagt saa overdreven Vægt paa, hvad der kan udrettes ved en Forsamling, som man maasse tror jeg gjør, men her stod en hel Hob Folk omkring mig, der syntes, at de havde en naturlig Ret til at samles om Guds Ord, de trode om mig, at det var det, jeg havde med at bestille, og de vidste, at alle, der vil leve i det, skal forfølgges; afgav jeg nu et saadant Løfte, kunde de ikke tro andet, end det var bare

Frygt for at komme i Gullet. Sandelig jeg kunde ønske“, skriver han til Biskop Brammer, der havde udtalt sig strengt mod et Par Præsters Forsamling udenfor deres Sogn, „at De skulde engang komme i en saadan Knibe, saa blev De nok lidt mere sfaansom.“

Prins Kristian, senere Kristian den 8de, som den Gang var Guvernør i Fyn, tog sig imidlertid saa meget af de forfulgte, at de fik Frihed til at samles uden at udsætte sig for Fængsels- og Bødestraf. Den Hævn, som de vrede Præster saaledes ad Kettens Vej gif glip af, var der i det mindste én, der vilde udføre med egen Haand. Da P. Larsen en Gang var til Stede paa Lyø for at holde en Forsamling, og overensstemmende med Anordningen selv gif hen til Præsten for at melde det, blev han modtaget af den opbragte Præst med Slag og Drefigen. Efter Slagene sagde P. Larsen ganske rolig: „Det er ikke paa den Maade De skal kæmpe, Hr. Pastor!“ men han svarede i sin Ivrighed: jeg véd nok, at dit Skarn ikke agter Præsterne; men jeg er Karantæne-Kommisær og skal lære dig at agte mig. Som en Pudsigheid medder isørigt Beretningen, at en stærk Tandpine, P. Larsen netop led af, blev helbredet ved Slaget. I de andre Landsdele var man heller ikke til Sinds at tillade den Forsamlingsfrihed, som Prins Kristian havde udvirket for Fyn. Hvorledes P. Larsen slap igjennem paa hans aarlige Syllandsrejser i de første Aar, véd man dog intet om; men i Aaret 1836 blev han sagsøgt i Anledning af et Par smaa Forsamlinger, han halvvejs ved et Tilfælde kom til at holde i Hjarup ved Kolding. I December Termin 1835 rejste han i Forening med A. Larsen Gamburg over til Kristiansfelt for at betale en Sum Penge til en Svoger, som bode der. Paa Tilbagevejen

besøgte de en Ven i Kolding-Egnen og traf der Gaardmand Nis Thomsen af Hjarup, der bad dem følge med hjem, hvorpaa de holdt en Opbyggelsestime hos hans Svoger A. Østergaard. I Fastelavnstiden 1836 rejste de samme fynske Mænd til Haderslev Marked for at sælge hver en Hest. Paa Hjemvejen besøgte de paa ny Thomsen, hvor de bleve modtagne med den Underretning, at deres Bært fra forrige Møde havde været i Forhør i Kolding i Anledning af den i hans Hus afholdte Forsamling, og var der blevet foreholdt, at han havde overtraadt en gammel Anordning af 1741 og en ny Rancellifrivelse, der forbød „omflakkende“ Personer at holde gudelige Forsamlinger. Da deres Pas løb paa, at de vare bosiddende Mænd, mente de, at nævnte Rancelliforbud ikke kunde gjælde dem, og da de mente at vide, at Anordningen af 1741 var udgivet for at hindre anabaptistiske Bevægelser, antog de, at den heller ikke var anvendelig paa Folk, der kun vilde opbygge sig paa Kirketroens Grund. De meldte da Præsten deres Tilstedeværelse og den af dem berammede Opbyggelsestime, i den Tanke, at han, som var N. Thomsens nærmeste Nabo, vilde selv overvære den. Han gav dog ikke blot Besked i Brede men meldte straks Sagen til Dyrigheden i Kolding, hvor de maatte møde til Forhør og Dom, hvilken sidste lød paa 20 Rd. Bøde for hver af Fyuboenne, 40 Rd. for N. Thomsens Bedkommende og 5 Rd. for A. Østergaard foruden Omkostninger ved baade Under- og Overretten. (Sagens Akter læses i Lindbergs Kirketid. 1837.)

Saa let slap han imidlertid ikke altid. Paa sine hyppige Rejser nord paa lærte han at kjende nuværende Folketingsmand Jens Jørgensen, som den Gang boede i Holtum, Grejs Sogn ved Vejle. Nuværende Præst i Fa-

rum, E. Mau, var da som ung Kandidat i Huset hos en Præst i Grejs ved Ravn Olsen. Hans vækkende og hjertelig troende Forkyndelse havde fundet villige Øren hos en Del Folk i Omegnen, og da han tillige udenfor Kirken af og til samlede med dem til Opbyggelse, kom de til at holde af slige smaa Bønnemøder og fortsatte dem, efter at Mau var kaldet til Præst i Sælland. Peter Larsen kom da ogsaa did paa sine Jyllandrejser og holdt Forsamling med dem; men nu blev Præsten bidst og angav baade ham og Jens Jørgensen for Øvrigheden som dem, der frækt handlede mod Lov og Orden. Saa traf det sig en Gang, at baade Præsten Mau og P. Larsen hver for sig kom til Egnen. Førstnævnte holdt en lille Forsamling en Aften hos J. Jørgensen, hvilken Forsamling var meldt til Præsten forud. Men ved Sengetid efter endt Forsamling ankom P. Larsen og straks derpaa Sognefogden, for at arrestere ham paa Øvrighedens Ordre. Han fik dog Nattefrist, da J. Jørgensen gik i Borg for ham, og først den næste Morgen kom saa Sognefogden med Bogn for under tilbørlig Bagt at føre P. Larsen som Arrestant til Vejle. Da de kom igjennem Grejs, kom Præsten ud for i egen Person at overfjælde J. Jørgensen, der var fulgt med for maasse at være sin Ven til nogen Nytte. I Vejle „modtoges de af alle de mødendes glædestraalende Ansigter“ over at se de forhadte Forsamlingsfolk behandlede som andre Forbrydere. P. Larsen blev straks overgivet til Arrestforvareren, taget i Forhør og derpaa sat i Tyvehullet. Forgjæves søgte J. Jørgensen at faa ham fri ved at tilbyde sin Borg; han blev tvært imod selv taget i Forhør og blandt andet spurgt om, hvordan det var gaaet til, at Pastor Mau var kommen til ham, hvad han vilde der, hvorledes han kunde „logere“

dem (Mau og hans Hustru), og om han havde taget Betaling derfor (!). I. Jørgensen svarede, at han nok kunde huse gode Benner uden at tage Betaling derfor, hvorpaa Herredsfogden (Zustitsraad Herøleb) sagde: ja saa kan du ogsaa betale en dygtig Bøde. Han idømtes ogsaa baade ved Under- og Overpolitiretten en Bøde af 5 Rd. For Overpolitiretten mødte han med et fuldstændigt opløsende Indlæg, men, da der var oplæst nogle saa Linjer af det, afbrød Amtmand Hoppe Oplæsningen og dikterede uopholdelig: „Underpolitirettens Dom bør ved Magt at stande“, hvorpaa han henvendte til I. Jørgensen de Ord: „Du har at betale eller gaa i Fængsel.“ Jeg gik bort, siger I., med Tabet af al Agtelse for en slig Kettergang. Det var dog lykkedes ham med ikke ringe Møje at faa P. Larsen ud af Fængslet efter nogle Dages Forløb. At der ingen anden virkelig Grund var til Stede til denne Mishandling fra Øvrighedens Side og til Afvisningen af en hæderlig Gaardmands Borgen end den herskende Forfølgelse og Had, behøver næppe nærmere at paavises. (Nord. Kirket. 1837.)

Blandt de Punkter i det vestlige Jylland, som P. Larsen stadig gjæstede, var Landsbyen Skjern ved Ringkjøbing. Paa sine aarlige Rejser kom han der, og holdt opbyggelige Timer sammen med Benner, og som det gik og endnu gaar ved slike Lejligheder, der møde altid flere, dels af Nysgjerrighed og dels fordi Folk virkelig føle sig tiltalte. Saa fik da ogsaa Herredsfogden her Nys om Sagen, og en Dag, da P. Larsen kom til Byen, blev han arresteret og uden videre smidt i Gullet. Jens Jørgensen havde, sært nok, atter det Held at være i hans Følge, og han anstrængte sig naturligvis uden Nytte for at faa sin Rejsefælle fri. I sin Raadvildhed besluttede

han tilfidsst at prøve paa, om ikke en af Egnens Præster vilde paatage sig det ingenlunde behagelige Hverv at bede for den fængslede Forbryder. Det var en haard Vinter, og den store Skjern Aa var belagt med tyk Is, saa han kunde gaa over den til Lønborg, hvor Provst Viktor Bloch den Gang var Præst. Da Præsten havde hørt ham, spændte han sine Skøjter paa og løb til Skjern, hvor det virkelig lykkedes ham, man ved ikke paa hvilke Betingelser, at faa P. Larsen ud. Hvad der under disse Fængslinger vakte de tilstedeværendes Forundring og halvojs Forsærbelse var, at han „saa vel Nat som Dag“ med sin stærke Røst istemmede sine Salmer og Lovsange, saa det rungede gennem Fængelsmuren.

Den utrættelige Iver og Anstrængelse, som han var i Stand til at udfolde under disse sine Rejser, kan ikke andet end vække stor Beundring. En af hans medrejsende siger saaledes: „Vi rejste Dag efter Dag til gubelige Forsamlinger, ja Nætterne med; thi lige saa godt midt om Natten som om Dagen holdtes disse; saaledes i Fovsing, hvortil vi kom fra Nors om Natten Kl. 1¹/₂, holdtes der Forsamling til Morgenstunden af over 100 Menneſter, der havde ventet paa os fra Mørkningsstiben. Efter at vi havde sovet et Par Timer, blev vi vækkede; der var da samlet flere, med hvem vi holdt Sang og Andagt, tog saa Afsked og kom midt paa Eftermiddagen til Handbjerg, hvor en stor Forsamling ventede paa os. Efter endt Forsamling kom vi om Natten Kl. 2 til vort bestemte Natteherberg paa Sevel Mark, og næste Morgen, før Sol var oppe, var vi paa Rejſen hjem ad den mørke, øde Hebevej. Da vi skulde være i Bjerge Herred den næste Dag, blev vi ved om Aftenen over den sorte Hede flere Mil fra Menneſteboliger, paa hvilken Aftenrejſe det tykkeſte Mørke

med Uvejr og øsende Regn overfaldt os, og midt i alt dette overvældedes vi tillige af Søvn (vi havde i den sidste Tid kun sovet et Par Timer i Døgnet). Vi anbefalede os i Guds mægtige Haand og stolede trygt paa, at vi, trods alle krydsende Afveje, nok skulde finde den rette. Et Sted i en skraa Hulvej ved Siden af en Banke, syntes Peter Larsen, at han kunde skimte en Vej oven for os; han steg da af og følte sig for med Hænder og Fødder, og opdagede derved, at, havde vi kjørt blot faa Skridt længere, maatte vi have væltet brat ned ad Skrænten, da den rette Vej var den, han havde skimtet. Uvejret og Mørket blev imidlertid saa frygteligt, at Hestene trykkede sig ind til os af Banghed. Dog kom vi lykkelig, med Tak til Gud, ved Midnatstid til Hampensø, hvor Kromanden undrede sig storlig over, at vi kunde finde den sidste Del af Vejen. Næste Morgen ved Daggry var vi paa Rejsen igjen.“

Hvis man nu i denne rastløse Anstrængelse vilde se et Udtryk af Travlhed og feberagtig Hastværk, da vilde man dømme meget vrangt. Men P. Larsens Natur var Fyr og Flamme, naar noget kom til levende at gribe ham, saa hvilede han aldrig, før der var gjort derfor, hvad der kunde gøres, og han kjendte ikke til at skaane sig selv. Men dertil kom, at uagtet han heller aldrig kjendte til at tinge med egen Fordel, hvor en god Sag krævede Offer af Kræfter, Tid eller Penge, saa glemte han tilvisse ingen Sinde sit nærmeste Kalbs Krav. Han var en nøjagtig Husholder, en tro og udholdende Arbejder, ualmindelig dygtig i sin Bedrift som Bonde. Det forekom ham, som Gaarden Stræppenborg ikke var en tilstrækkelig Tumlaplads for hans Virkelyst og Kræfter i den Retning, som var dens Udbytte ikke tilstrækkeligt, til hvad han behøvede, rigtig nok

ikke til egne Fornødenheder (thi der gives vist faa Mennesker, der er faa nøjsomme og tarvelige, som han var i hele sit Liv), men til den storartede Godgjørenhed og Hjælp-somhed, der var hans Hjertes uudslokkelige Trang fra først til sidst. Derfor søgte han at komme i Besiddelse af en større og mere indbringende Ejendom, og i Foraaret 1841, om jeg mindes ret, købte han den Gaard i Dons, hvor han siden boede til sin Død, og som han betydeligt udvidede og forbedrede paa Bygninger, Mark og Enge.

Det skjønnes let, hvor meget en Bevægelse som den fynske Opvækkelse af og blandt Lægfolk, der tilmed bliver forfulgt af dem, som skulde være deres Vejledere, er udsat for at blive ledet vild. Det fremgaar ogsaa tydelig nok af P. Larsens Smaa skrifter herom, hvorledes Faren for Sværmeri og Branglære flere Gange har nærmet sig. Men Vorherre ved at lede dem, der ærlig søger Sandhed, ud af Fristelserne og Farerne. Gjendøberen Røbner kom saaledes hid fra Hamborg for at fiske i de rørte Bænde. Han henvendte sig først til P. Larsen, der ogsaa følte sig noget tiltalt af hans livlige og indtagende Væsen, men viste ham straks fra sig, saa snart han opdagede, hvad han førte i sit Skjold. Hans Kjærlighed til Luther og Kjendskab til hans Skrifter, havde retledet hans Blik paa Kirkens Sakramenter. Af Luthers store Katekismus, som han særlig elskede, bestodte han et nyt Dplag paa 4000 Eksemplarer, som han gav bort til hvem der ønskede at eje den, og han viste stadig hen til den, og navnlig til den fyldige og klare Udvikling af Læren om „Troen og Daaben“, som Luther der har givet. Hans dybe og sunde Natur følte sig altid tiltalt og draget af den alvorligste og dybeste, sindigste og klareste Opfattelse og Forholdelse af Trossandhederne. Derfor saa han uagtet den store Beundring og Kjærlighed,

han nærede for Sr. Madsen, at „han var udfat for den Fristelse“ at sætte de stærke Raadevirkninger i hans Indre, om ikke over, saa dog ved Siden af Kirkens Raademidler, eller til at forlange dem som nødvendig Betingelse hos andre, og derfor heller ikke „i Tidens Længde stiftet til at lede en saadan Opvækkelse“. Han betragtede altid „Lægmands-Prædiken“ i Forsamlingerne som en Nødhjælp; „da Præsterne den Gang i Almindelighed vare stumme, saa maatte vi raabe, det bedste vi kunde“, siger han et Steds. Derfor var det ham, da han første Gang hørte en nidkær troende Præsterøst, „som om det havde været en Engel fra Himlen, der havde talet“, og derfor sthde han og de, der delte Syn og Trang med ham, ikke at rejse lange Veje for at komme til at høre en god Præst. Den første af disse, der ret tog sig af de fynske Forsamlingsfolk, var afdøde Pastor Agerbek, sidst i Øster-Hæsinge og Hillerslev. Som Præst i Bræstrup ved Frederiks var Agerbek kommen i Berørelse med jyske Opvækkelsesfolk af den strænge Retning og havde følt sig meget trykket ved deres haarde og skarpe Lovvæsen; men saa kom en Aftenstund til hans Hus en fynsk Bønde, der var paa en Rejse længere ind i Jylland. „Han kom, ikke paatrængende, men stille og beskedent; først da jeg ledte Talen hen paa Kristendommen, blev han ordrig, og jeg undredes over den Klarhed, hvormed han talte om Troens dybeste Sandheder saa fattelig, at et Barn kunde begribe det, og saa hjærtelig, at Taarerne kom mig i Øjnene“. Han nævner ikke Manden, men jeg antager, at det har været P. Larsen, hvis Vej vi ved gif stadig gennem disse Egne. 1834 blev Agerbek Præst i Espe og Bantinge, og de opvakte fandt ikke Vejen for lang til hans Kirketjenester og Bibellæsninger, selv om de bode flere Mil der fra. Og da P. Larsen flyttede til Dons,

kom han ikke blot i Nærheden af, men i hjærtelig Forhold til de yngre Præster af den grundtvigske Retning, som da havde begyndt at virke i denne Egn: H. Sveistrup i Nørup, Birkebald i S. Omme o. fl. Ved det stadige Samliv med dem klarede hans Syn for Grundtvigs kirkelige Bestrægtning, thiønt han allerede længe i Forvejen havde følt sig draget hen derimod. „Kirkens Gjenmæle“ gjorde saaledes straks et dybt Indtryk paa ham, og endnu paa sine gamle Dage mindebes han, at Læsningen af Bogen havde virket med en saadan Magt paa hans Indre, at han „sprang højt op i Vejret af Glæde“. Og af og til havde han siden følt Lyst til at sige til Grundtvig, at det nok ikke var helt sandt, naar han sagde om det skrevne Ord, at det var dødt, siden hans skrevne Ord kunde saaledes oplive Folk. Heller ikke kunde han den Gang ret forstaa, at Grundtvig selv tog sin Affed; han syntes, at han maatte have blevet ved at tale, indtil „de kastede ham ud af Embedet eller ind i Gullet, og saaledes var nødt til at tie“.

Man kan nok sige, at der i hans Tid ikke har rørt sig noget af Betydning, som angik Kirken, Fædrelandet eller Menneffelivet i det hele, uden at han har fulgt det med levende Deltagelse eller endog paa en eller anden Maade grebet ind deri og af og til udtalt sig derom dels i Bladartikler, dels i Smaaafskrifter. Da saaledes Biskop Mynsters Forslag til et forandret Ritual med Alterbog udkom 1839, fremkaldte det alvorlig Betynring hos alle dem, der ikke var paavirket af Tidens rationalistiske Retning, og blandt de opvalte Lægfolk rejste sig en stærk Bevægelse, der gav sig Udtryk i en Adresse til Kongen med mange hundrede Underskrifter. P. Larsen lod det ikke være nok med at gennemrejse hele Thyland og virke for dens Ud-

breddelse, men han skrev tillige en lille Bog: „Om vor hellige Daabspagt, tilegnet Hs. Maj. Kong Frederik den 6te“, hvori han paa sin ejendommelige Maade udtaler denne sin og sine Troesfællers Bekymring over Udsigten til, at navnlig Daabspagten kan blive forvansket i den danske Kirke, og at de da med Sorg maatte forlade denne Kirke, hvad det end skulde koste dem. I Slutningen af Bogen henvender han sig med stor Underlighed til Biskop Mynster, hvem han havde vundet kjær ved en Sommer at være til Stede ved flere af hans Prædikener og Overhøringer paa en af Biskoppens Tilsynsrejser. Dermed kunde han dog heller ikke slaa sig til No; han maatte mundtlig tale sin egen og sine Troesfællers Sag baade hos Kongen og Biskoppen. Da P. Larsen havde talt, „rystede Kong Frederik paa Hovedet“ og sagde: der er ingen Forandringer gjort, der kan skade noget. Men Biskop Mynster tog ikke saa godt imod ham, men gav efter P. Larsens Udsagn derom den Bessked, „at det var noget, som vi skulde holde vore Fingre fra, det kom ikke os ved, det kunde vi lade dem passe, som vare satte dertil.“ P. Larsen mener dog, at „den gamle frisindede Konge, der ikke vilde have sine Underfaatter tyranniserede“, har sagt til Biskoppen, at det var bedst, han for denne Gang lagde sit Forslag til Side, og i hvert Fald skete dette jo.

Flere Gange tog han til Pennen for at tage Forsamlingsfolkene i Forsvar mod de haarde Anker, som ej alene fra blot verdslig-sindede Menneffers Side rejstes imod dem, men som ogsaa af og til kom til Orde hos Mænd, som P. Larsen agtede og elskede og belte Tro med. I 1840 og 42 ndgav han saaledes 2 Smaafrifter: „Om gudelige Forsamlinger“, hvori han søger at vise disses Ret og Nødvendighed til en Tid, og „Dans og Spil, Ver-

dens Afgud", hvor han vil vise, at saaledes som disse Ting drives i Almindelighed i Verden, kan kristne ikke have dermed at gjøre. Og da en halv Snes Aar senere Præsten Pontoppidan skrev sin „Veiledning til Bedømmelse af Opvækkelsen i vore Dage“, hvori han næppe uden Ensidighed fremhæver Fejlene og Farerne ved Lægmands-Prædiken og Forsamlinger, svarede P. Larsen med et meget skarpt Indlæg, „nej af Uvilje mod Manden men af Kjærlighed til Sagen“, som han mener er stillet i et Lys, der let kan gavne Troslivets Modstandere mere end dets Venner, og derfor næppe vil tjene til at rette Fejlene hos det, der dog i sin Grund er en Guds Gjerning. Men da saa hans mangeaarige Ven A. Larsen i Hamborg, med hvem han lige fra sin Opvækkelses første Dage havde delt ondt og godt for Troens Skyld, i et lille Skrift: „Noget om Kirkestriden i Danmark“ angreb Grundtvigs Lære som uluthersk og ham selv saa vel som Birkedal o. fl. som de, der havde brudt deres Præsteed paa den augsburgske Bekjendelse, da styr han ikke Kampen med sine gamle Venner og Trosfæller, men tager atter til Gjemme i et andet lille Skrift: „Er Grundtvigs Lære uluthersk? Kolding 1855“. Med flammende Harme tilbageviser han de grove Beskyldninger og gjendriver A. Larsens Paastande med Fynd og Klem. Her kommer hans grundige Kjendskab til Luther ham ret til gode, og man faar tilvisse Indtrykket af, at det er et sandt og sejrrikt Ord, han tilraaber ham: vil du være en ægte Lutheraner og fra dette Stede dømme andre, saa tror jeg, du maa lære at forstaa Luther en Smule bedre, end du hidtil har gjort. Dette lille Skrift er, trods hvad der hist og her kan siges mod dets Form, et Indlæg i Kirkestriden, der har Betydning for mere end Øjeblikket.

Et stærkt fremtrædende Træt i P. Larsens Karakter var hans Tarvelighed og Nøjsomhed, der gjorde ham til en afgjort Fjende af al Overdaadighed i Levemaade og Klædebragt. Den Lyst til Forfinelse, som har fulgt den stigende Velstand ind i Bondestanden, ansaa han som en ondartet Kræftskæde, navnlig da ogsaa for den Blødagtighed og Ulyst til Arbejde og Anstrængelse, som er dens naturlige Følgesvende. Naar man ikke vil gaa strængt i Rette med ham for et maasse noget ensidigt Blik paa disse Ting, maa man tilvisse give ham Ret i hans Betragtning i det hele. Selv det uskønne i denne Stræben efter Forfinelse hos Bønder maa let falde i Sjænen for et sundt Blik og vække Uvilje; thi det kan aldrig skjules, at Higen efter udbortes Pynt der i Almindelighed er forenet med Mangel paa virkelig Skjønhedsfands og den Dannelselse, der sætter det ene i det rette Forhold til det andet. Dette kommer da ogsaa til Orde i hans Bog mod A. Larsen. Denne havde ikke undset sig ved at nedskrive følgende Ytring om Grundtvig: „at det ikke var Kristendommen, der var kommen til Værelse ved ham i Danmark, men det at „skikke sig lig med Verden.“ Efter at have gjendrevet ham, ogsaa ved at vise, at alt, hvad han i den Henseende har forarget sig over hos Grundtvigs Venner, er Ting, der kan gøres med og uden Synd, fortæller han ham, hvorledes han ved et Besøg i Kjøbenhavn, hvor A. Larsen var som Rigsdagsmand, havde truffet ham udpyntet og opstrammet saaledes, at han ikke kjendte Bonden igjen. „Skulde det høre med til at være Rigsdagsmand,“ spørger han, „det kan være, men havde jeg kommet der, havde jeg mødt i min egen Dragt, og naar Kongen vil kalde Bonden til Sæde i Rigsalen, tror jeg og, han helst saa ham i hans egne Klæder. Jeg lægger vel ikke videre stor

Bægt paa denne Sag, men naar „du vil gjøre Blæst“ med andres Fejl i denne Retning, saa fej først for din egen Dør.“

Til Rigsdagsvirksomhed stod vel ikke hans Hu, dog var det ved to Lejligheder, at det brød svært i ham, om han ikke skulde stille sig til Valg. Den første Gang var 1853 under Kampen i Rigsdagen om Danmarks gamle Arvesølge. I „Kold. Av.“ skrev han „Et velment Ord til mine Standsfæller“, hvori han bl. A. siger: Ved at læse H. N. Clausens Bog: „Et Ord om Arvesagens videre Gang“ blev mit Hjærte saaledes grebet, at hvis jeg havde haft en Tordenrøst, saa vilde jeg have raabt ind i alle danstes Dren og Hjærter: her er et Kald til os alle og et Ansvar for os alle. Det gjælder ikke her om at saa nogle Tønder Korn eller et Par Stude godt solgt, men det gjælder, hvad der maasse — som dog Gud forbyde — kan komme til at svie til alle vore Efterkommere. Var der ingen anden der i Krebsen, der vilde have stillet sig i Kæmpernes Række, saa syntes han, at han maatte have gjort det. „Thi,“ siger han et andet Sted, „hvis jeg forstaar det danste, saa maa det være danst at gjøre hvad man kan, naar der er Fare paa Færde.“ Den næste Gang var under Grundlovskampen 1866. At man vilde indskrænke den almindelige Valgret og give Hartkornet og Ejendommen en politisk Forret, nytte Folkets Ulykke til at sætte en Partianskuelse igjennem, det oprørte hans Sjæl; thi det stod for ham som en stor Uret, og han havde ikke let ved at glemme Sorgen over de af hans Venner, der den Gang ikke holdt ud i Kampen til det sidste. Og da i afvigte Sommer en Bevægelse, fremkaldt ved Lovforslaget om de kommunale Valg, kom frem i hans Kreds, hvori han kun kunde se et Udtryk af Gaardmandsklassens

og i det hele de velhavendes Interesser, med Mistjendelse af Smaafulks Ret, da bragte det ham atter til paa Valgdagen d. 20. Septbr. at afgive sit Vidnesbyrd derimod. Ellers tog han ikke Del i Striden om de enkelte politiske Spørgsmaal; det laa ikke saadan for ham. Kun naar de store, i hele Folkets Liv, navnlig dets aandelige Liv, indgribende Spørgsmaal var paa Bane, da fulgte han dem med hele sin Sjæl. Han var en af de Mænd i det sydlige Jylland, der i Sommeren 1864, under den fjendtlige Besættelses haardeste Tryk, satte sig i Spidsen for en Adresse til Regeringen med Bøn om, at samme ikke vilde lade noget Hensyn til disse Egnes Lidelser men blot Hensynet til Danmarks Ret og Ære have Indflydelse paa Fredsunderhandlingernes Gang. Og naar Talen er herom, tror jeg ikke at burde forbigaa et Optrin af P. Larsens offentlige Fremtræden, som ikke har kunnet undgaa at blive forstjellig opfattet og bedømt. I Slutningen af Aaret 1864 var Kongen i Kolding, hvor mangfoldige danske Slesvigere vare til Stede for at mødes med ham. Som bekendt havde i Sommerens Løb Ministeriet Bluhme afløst Monrads Ministerium. Det var de gamle velbekjendte Høfstatsmænd, der nu igjen vare komne til Koret, en tyff Adelsmand, Grev E. Moltke, fandtes deri, og den større Del af Folket frygtede med Rette, at den gamle Tids Tanker skulde vinde Kræfter og virke Tilbagekridt i den begyndte Friheds Udvikling, navnlig nu, da Ulykkens knugende Haand hvilede tungt paa Folket. I saadanne Tider komme de mørke Tanker og de bange Aensler saa let frem, og vinder ofte mest Magt, netop naar de ikke aaben kan komme til Orde. Trindt om rørte sig da Tanker som disse: har Kongen, der er født i Sydslesvig og opfødt i Kredse, hvor han maasse har hørt mindst af det danske

Sprog og havt lidt Lejlighed nok til at lære at kjende den danske Tankegang og det danske Hjærtelag, har han og kan han have aabent Øje for, at det er danske og kun danske Mænd, der bør omgive Tronen og sidde i hans Raad? Og mismodig saa man paa det Ministerium, der nu efter den ved en ulykkelig Fred endte ulykkelige Krig forelagde Forslag til at ændre Juni-Grundloven og navnlig indskrænke dens almindelige Valgret. Men at saadanne Tanker skulde røre sig i Skjul i Befolkningen, det pinte P. Larsens ærlige Sjæl. Hvorfor ikke med Tillid paa gammel Dannemands-Vis gaa lige til Kongen og med en usorbeholden og kjærlig Udtalelse frembære Betyrningen for ham selv og af hans egen Mund modtage det beroligende Svar? Den gamle danske Kjærlighed til Kongen og Kongehuset, der levede saa trofast i hans Bryst, sammen med den gammeldags, trofhyldige Opfattelse af Forholdet mellem Dannemænd og deres Konge, drev ham til at bede om, at han maatte tale til Kongen. Han fik Tilladelse dertil, men Kongen glemte det og blev først gjort opmærksom paa Forglemmelsen, efter at han var steget til Vogns. P. Larsen fik imidlertid Lov til fra Raadhustrappen at holde sin Tale, som jeg meddeleer i kort Indhold efter „Koldingposten“. Han begyndte med at udtale den levende Glæde, som alle maatte føle ved at man nu kunde samles med „vor kjære Konge“ der, hvor vi i saa lang Tid kun havde mødt fjendtlige Tropper, han mindede ligeledes med Glæde om den Kjendsgjerning, at Kongen som Prins 1848 blev tro mod Danmark, mens andre Prinsers svege, og om det glade og lykkelige Bærsel for Danmark, som han saa deri, at Kongehusets Børn havde Udsigt til at komme til at beklæde fremmede Troner. Derpaa sagde han: Men, kjære Konge, skal det blive til Velsignelse for Konge og Folk, saa

tror vi, at det kun kan ske, naar Konge og Folk slutter sig nær og inderlig sammen. Det er derfor vor inderlige Bøn, at D. M. maa ongives af danske Mænd, og at de, som staar Tronen nær, maa opdrages i dansk Land og dansk Nationalitet. Thi, kjære Konge, det skal ikke dølges, at mange af os under denne gruelige Krig ikke har kunnet holde den Frygt tilbage, at D. kgl. M., født paa Grænsen af tytt og dansk, ikke naturligen har kunnet føle for Danmark og de danske — — —

Heri afbrød Kongen ham ved at sige: Deri tager De Fejl, min gode Mand! rejste sig derpaa op i Vognen og spurgte de tilstedeværende: om der ikke i de Ministerier, han havde haft, havde siddet lutter danske Mænd, og om ikke Ministeriet Bluhme bestod af danske Mænd, som havde fuld Agtelse og Tillid. (Adbskillige Stemmer: Jo.) Denne Mand mente, at jeg i Følge min Opdragelse ikke ganske kan føle med det danske Folk. Jeg er født Slesviger, og jeg spørger Dem, om De ikke regner Slesvig for et dansk Land, om De tror, at Slesvigerne ikke føle lige saa varmt for Danmark som De? (Almindelig Jubel.) „Koldingeposten“, der maa svare for Enkelthederne i denne Beretning, tilføjer, at de fleste omstaaende var Slesvigere. At P. Larsens Færd ved denne Lejlighed maa blive noget forskjellig bedømt, er ikke til at undres over; men at det kun var Udtrykket af en varm og inderlig Kjærlighed til Konge og Fædreland, det vil alle være enige om, der kjende Manden. Men det er tillige et stort Vidnesbyrd om, hvorledes han som saa havde tilegnet sig, hvad Digteren udtaler i de skjønne Ord:

„Min Mund og mit Hjærte
de gjorde en Pagt,
i Fryd og i Smerte
af al deres Magt

hinanden at følge,
og aldrig fordølge,
hvad i dem er levende lagt."

Da Grundtvig oprettede sin Højskole for Ungdommen, studsede P. Larsen noget ved en saadan Tanke, og skrev da et udsørligt Brev til Gr., der findes i „Dannebrog“. Han siger deri, at han ikke ret kan faa i sit Hoved, hvad der skal læres. Landvæsen kan der jo ikke være Tale om, og Kjærlighed til Fædreland og Modersmaal synes han ikke nogen skulde have behov at lære paa en Skole. Ordet „høj“ er han navnlig lidt bange for, „da Knægtene kan være hovne nok endda“, og han frygter for, at det skal blive værre. Men Kamferiet og den aandløse Undervisning i flere af vore Børneskoler og denne Undervisnings sørgelige Følger, ikke blot derved, at den ikke vækker og nærer Børnets indre Liv, men svækker og sløver det, det har han Dje for, og spørger, om Grundtvig ikke kan hjælpe til, at der bliver raadet nogen Bod paa dette sørgelige onde, og til at vi kan faa en Børneskole, hvori „der kunde blive vaft lidt Lyst og Liv hos de smaa, da mener han der vilde være lagt en god Grund til Højskolen“. Det er aabenbart, at det, der drev P. Larsen til at være med at bidrage til Skolen var Kjærlighed til Grundtvig. Den Gang „salbt Kirkens Gjenmæle mig paa ny i Hænderne, jeg blev varm og tænkte, det var en Skam at glemme en saadan Mand“. Grundtvigs Svar til ham findes i den Samling af hans Skrifter om Højskolesagen, der nys er udkommen. Senere blev han glad ved Højskolerne og deres Gjerning, da han lærte ret at kjende dem. At der baade i Højskolegjerningen og i det hele i det folkelige Dplysningsværk var en Del, som det kunde være vanskeligt nok at blive fortrolig med for en Mand, der var

opvokset under de Livsforhold og de Kampe, der havde udfyldt P. Larsens Ungdoms- og Manddomsliv, det følger af sig selv, og af og til grundede han noget over, om ikke de gamle Sagn og Myter og „gamle Trolde“, som man nu talte saa meget om, „saa gode de kan have været for deres Tid, helst maatte betragtes som de gamle Blove og Klæder man havde aflagt.“ Men lykkedes det en og anden at drage Billederne fra Hedenold saaledes frem, at det blev klart, at det ædle Mennekeliv spejler sig deri, da kunde han udbryde: „mit Hjærte frydede sig inderlig ved at se disse skjønne Billeder“. Sa hans Hjærte frydede sig lige til det sidste ved alt det skjønne og gode, han saa paa sin Vej. Hvor tit har jeg hørt ham paa Norges-Rejsen 1871 ved hver ny og herlig Naturskønhed, vi traf paa, udbryde i Jubel, og kun klage over, at hans Venner derhjemme ikke kunde være med at glæde sig. Men overalt og i enhver Omgivelse var det ganske vist Mennekelivet og Mennekehjærtet, han søgte, for at glæde og glædes med, først og sidst ved det evige Livs Glæde.

Næppe har nogen været mere Ven af Sang end han. Hans ældre Venner vidner, hvor stærkt et Indtryk det saa ofte gjorde paa dem, naar han i svære Timer stemmede op med Salmen: „Vor Gud han er saa fast en Borg“. Fra først af var det særlig Brorsøns fiden Grundtvigs Salmer, der løb med Kraft fra hans Læber, og fjærn fra at dele Syn med mange af Opvækkelsesfolkene, der forargedes over Lovsangen med dens livlige Toner, fortæller P. Larsen selv, at, da han i Bartov første Gang hørte Salmen: „Guds Menighed syng for vor Staber i Løn“, da var det, som kom han ind i en hel ny Verden. Og paa hans gamle Dage fik Fædrelandsangen ogsaa Røst paa hans Tunge. Mange vil mindes, hvor han elskede

bl. a.: „Fæderneland, ved den bølgende Strand“. Og da han, ved Folkemøderne i Trøndelagens forunderlig skjønne Fjældbygder, ved Sejlturen paa Trondhjemsfjorden baade i de sollyse Høstdage og i de klare Nætter, hørte det vaagende norste Folkelivs Foraarsfang: „Ja, vi elsker dette Landet“, atter og atter tone fra mange hundrede fylbige Røster, især fra bløde, klangfulde Pigestemmer, da fæstede denne Tone sig saaledes i hans Indre, at han efter Hjemkomsten skrev en Bryllupsfang dertil, nok den eneste han har skrevet. Det er et levende Vidnesbyrd om Evangeliets frigjørende Magt i et Menneskehjærte, naar man ser en Mand med en saadan Kæmpenatur, der er opdraget i saa tunge indre og ydre Kampe, alt som han ældes, blive friskere og gladere, blidere og barnligere, uden at tabe det mindste af den dybe Livs-Alvor, der gav hans Ungdom og Manddom deres Præg. Nu skal det heller ikke forties, at en Gang imellem kom der en Tvivl op hos ham om Dybden og Vægtigheden af en Del af det vakte folkelige og kirkelige Liv, at han af og til mente at maatte holde noget igjen, naar han syntes, det gik mere fort og med noget større Ord i Tale og Sang, end det indre Liv var modent til at bære frem. Og hvis Pietismen havde taget for lovmæssigt og set for mørkt paa Livet, saa kunde der være Fare for, at det i vor Tid gik til den modsatte Side. Lad være, ogsaa dette Blif en Gang imellem var lidt tungt, jeg tror vi gjør vel i, ogsaa at agte paa den Alvorstrøst til Selvprøvelse, der taler til os fra hans Minde, lægger Ungdommen paa Hjærte ej at glemme, at der maa ties og høres vel, inden der tales, og varer os alle med at fylde vor Mund med større Ord, end Livet kan indfri.

Med sin første Hustru havde han to Sønner, hvoraf

den ene døde som Barn, den anden 1862, 36 Aar gammel. Johannes Larsen var en ualmindelig begavet, ung Mand, men med en fra Faderens meget forskjellig Natur. Medens P. Larsen var idel Fyr og Flamme, rastløs og i sine yngre Aar stormende og brusende, saa var Sønnen stille, indadvendt med Trang til at søge Sandheden ad Tankens og Gransknings Vej, og det har ikke været let for Faderen at fatte det Taalmod, som hørte til at bide paa en Aands Udvikling, der syntes mere at gaa i Forstandens end i Troens Ledebaand. Og det saa meget mere som de lignede hinanden i et, nemlig i den dybe Sandhedsfølelse, saa det samme, der udrustede P. Larsen med Mod og Kraft til aldrig at vige tilbage for nogen Anstrængelse for at naa det Maal, han sigtede til, gav Sønnen den urokkelige Fasthed, der aldrig lod sig forlede til at gaa et Skridt videre eller sige et Ord mere, end Hjertet fuldelig var med i. Han vilde gaa og gif sin egen stille Vej, og den Strid, han der stred, er bedst kjendt af Ham, der stuer i Løndom. Han fulgte S. Kierkegaard paa Lærningens alvorstunge Stier, og saa Lægmænd var saaledes hjemme i Grundtvigs Værker, navnlig de historiske, som han. Men det store Syn paa Menneskelivet og Kristenlivet, som Grundtvig derigjennem har aabnet, var ogsaa tydelig nok det, der blev det afgjørende for J. Larsens indre Livsudvikling. Et Par Aar før hans Død blev han gift med en hjertelig troende Pige, og kun hende og nogle faa Venner blev det til Del ret at faa Indblik af, hvad det var for en rig og dyb, ydmyg og kjærlig Sjæl, der bode her i et uanseligt og skrøbeligt Legeme. Det var dog først paa hans sidste Sygeleje, at Barnetroen endelig klarede saaledes til Bevidsthed, at den sprang ud i en levende Bekjendelse, og paa sin Daabspagt som sine

sidste Ord luffede han sine Dine. For at fatte Faderens Sejrglæde midt i Savnet maa man selv have hørt ham synge de skjønne Ord af Sangen, som Grundtvig i den Anledning skrev:

„Sejrvindersten paa Jorden
 over Verden er vor Tro,
 den kan dæmpe Lovens Torden,
 midt i Striden skabe Ro,
 overvinde Synd og Død,
 gjøre Matten morgenrød;
 det er Troen paa Livsordet
 ved vor Daab og Nadverbordet.

Derfor skal paa Jord højloves
 Troens Ord og Herrens Bøn,
 derpaa Liv og Død tør voves,
 i Livs-Ordet er Guds Søn.
 Gud med os, Immanuel,
 gjør vor Daab til Livets Bæld,
 gjør vor Død til Livets Sejer
 og vort Haab til Himlens Tjer.“

Da vi havde fulgt Sønnen til Graven, sagde P. Larsen siden til mig: „Jeg har altid før med nogen Gru tænkt paa den mørke Grav, men siden Johannes er lagt derned, kan jeg godt tænke paa at lægges ved hans Side.“ Der var dog endnu befaaret ham flere indholdsrige Livs-aar. Hans første Hustru, der i 45 Aar havde delt Livets baade trange og lette Raar med ham, døde 1866. To Aar derefter giftede han sig paa ny med hende, der efterlever ham som ung Enke. De, der kjendte dem begge, vil alle have faaet Indtryk af, hvorledes dette Ægtekab var grundet paa et inderligt Hjertesforhold, saa det var, som om Ungdomskjærlighedens friske Livsglæde lyste derover, og det kan vist siges, at disse 4 Aar var hans Livs gladede og lykkeligste. Han syntes at fornyes saaledes,

at alle hans Venner ved Budskabet om hans Død, skjønt han var kommet til den sædvanlige Grænse af Støvets Aar, vistnok havde den Følelse, at det var, som om en Mand i Livets kraftfulde Alder var bortkaldt fra os; thi hverken i legemlig eller aandelig Henseende sporedes nogen Svækkelse. Hans sidste Rejse var til Sorø i December forrige Aar for at se den skjønne Altxertavle, som Dalsgaard paa hans Bestilling havde malet til Valgmenighedskirken paa Mors. Han besøgte ved samme Lejlighed Venner i Kjøbenhavn og paa Møn samt adskillige Steder i Syd-Sælland og Fyn. Fra denne Rejse kom han hjem lige til Jul. Dagen før Nyaarsaften var han i Kolding og kom syg hjem derfra. Han ytrede da, at det maaste blev hans sidste Sygdom. Det viste sig at være Ansigtsrosen. Nyaarsdag gik han til Sengs, og i Morgenstunden den 6te Januar sov han stille hen.

Den 13de Januar blev hans Støv ledsaget til Graven paa Alminde Kirkegaard af vistnok henved 1000 Mænd og Kvinder fra alle Egne i Danmark, et Vidne om, hvor udbredt den Følelse var, at det var en Høvding, her var falden.

De danske Bønder har, i det mindste i lange Tider, ikke i deres Midte haft en Mand med en mere storartet Personlighed, Daadskraft og Liv end Peter Larsen Dons.

Hvad han har udrettet baade til Guds Riges Fremme og til Menneſtevel i det hele, kjender kun Han tilfulde, der gav ham baade Vilje og Kræfter dertil, men vi ved dog nok derom, til at det ogsaa kan og skal gjøre hans Minde kjært og velsignet; thi, hvor et saadant Minde bor og fredes i Hjerterne, vil det bære Frugt ved at give et klart Vidnesbyrd for den store Sandhed, at „Mandens Sans er baade Liv og Fred“.

Til Slutning paa dette lille Omrids af hans Lev-
 nedsløb vilde jeg gjerne, med nogle Ord af Grundtvig
 ved en af hans gamle Benners Vaare, udtale mit „Far-
 vel“ til min bortgangne Ven:

„Ja, det er dit Eftermæle,
 sjældne Ord af Sandheds Mund,
 dyrebar for ædle Sjæle
 frem for alt i Dødens Stund:
 ærlig, ydmyg, ufortrøden,
 Barn i Fryd og Ven i Noden,
 haded du kun Løgn og Svig!

Fred da med dit kjære Minde!
 og med Sjælen, hvor den nu
 ser, de vandred ej iblinde,
 som kom „Verdens Lys“ i Hu,
 ser nu løst den store Gaade,
 som kun En formaar at raade:
 Han, hvis Ord er Liv og Mand!“

Peter Larsens Jordefærd.

Helligtrekongersdag 1873, om Morgenens, før det gryede ad Dag, hensov Peter Larsen — og da Budskabet fo'r om Lande, slog det ned som et Lyn fra en klar Himmel, thi ingen vidste, han havde været syg; han havde nylig i Adventstiden besøgt ældre og yngre Venner paa Derne og været usædvanlig livlig og glad, skjønt Breve til hans Hjem ligesom bar Vidnesbyrd om en Forudanelse af Dødens Komme. Men da han kom hjem til sidste Adventsøndag, havde han til Rejsesælle en begyndende Sygdom, som dog ikke hindrede ham i Juleaften og Juledag med Liv og i Hjærtens Fryd at tage Del i Menighedens glade Lovsange for Jesusbarnet i Betlehem, ved hvis Fødsel „Freden er Guds i det højeste, Freden kom til Jord, og Faderens Velbehag tog Bolig blandt Menneskens Børn.“ Og skjønt han ilde tilpås paa Legemet maatte forlade Kirken Juledag før Gudstjenestens Ophør, hvad vist aldrig eller sjælden er sket ham før, saa drog han dog, jublende sine stærke Julealmer, hjem til Døns og samlede som sædvanlig en stor Vennekreds om sig til sin Juleforsamling, hvor han for sidste Gang førte Ordet, et ualmindelig lille, hjærteligt Ord over en stor Tekst Joh. Evg. 1ste og 2det, efter at vi først havde sunget Salmen „O Kristelighed“, som han levede saa meget i i den sidste Tid. Men næppe havde Forsamlingen Ende, førend han maatte gaa til Sengs, uden, som han plejede, som Bært at kunne gaa for Borde for sine mange Gæster. Vel rejste han sig igjen, var ogsaa nogle Aftener efter i

et lille Bannelag, hvor han livfuldt tog Del i de mange Alvors- og Gammens=Ord, men ogsaa i Anledning af en Søsters Død talte saa dybt og fortrøstningsfuldt om den „salige Død“, da Sejren er vunden, saa man kom til at tænke paa, om han ikke alt havde begyndt at smage Dødens Salighed og fornemme Sejrens Glæde. Men Ny-aarsaften blev han atter lagt ned, og han rejste sig ikke mere, vidste eller anede det vel ogsaa, men gav aldrig sin Tanke og sit Haab tilkjende (thi det var hans Haab, hans Længsel og Ønske „at gaa bort og være med Herren“); kun da han blev lagt ned, sagde han til sin bedste Ven: det bliver vist Døden. Hans Sygdom blev Ansigtsrosen med Feber og Bildelse; men Bevidstheden vendte tilbage, og stille og tavst med Smil paa Læben sov han Helligtrekongerdags Morgen hen i sin Hustrus Arme, efter at hun, der saa Dødens Haand stryge over hans Anslyn, havde bekiendt Daabspagten og bedet Fadervor over ham. Og hans Vortgang syntes i det Stykke at være gamle Grundtvigs lig, idet han ikke smagte Dødens Bitterhed, thi Jesus kom førend Døden, saa ogsaa paa ham opfyldtes Grundtvigs Haab:

„Før Døden med sin Istap=Haand,
 gjør Skjel imellem Støv og Aand,
 bortvifter Hjærtets Varme,
 indflumre skal jeg da med Lyft,
 som Barnet ved sin Moders Bryst,
 i dine Frelser=Arme!“

Den 13de Januar Kl. 11 var Forbefærden bestemt, og saa stor en Benneskreds, som den Dag stoffede sig i Peter Larsens Gaard i Dons om vor kjære gamle Vens Baare, har vist aldrig hans Gaard og Hus set, det skulde

da være ved Missionsmødet i Sommeren 1871. Langvejs fra, overalt hvor den danske Menighed lever, samles om og lovpriiser den samme Herre, Tro og Daab, og aander i det samme Haab, under den ene Gud og Faders Kjærligheds-Vinger, baade fra Nerne med Kjøbenhavn, fra hele Jylland og fra vore adskilte sønderjydske Brødre og Søstre vare Venner komne sammen, for at følge Vorherres Stridsmand og den danske Bondemand til hans trætte Legemes sidste Hvilested. Det var vel omkring en 1000 Mennesker, deriblandt vel en 30 Præster, der fyldte baade forinden og foruden den store Sal, som er bygget „ikke for at tilfredsstille verdslig Lyst, men til deri at høre Guds Ord, „det Troens Ord,““ og i hvis tilstødende Bærelse Peter Larsens affjælede Legeme laa med et saa yndigt Barne-smil om Munden, at man uvilkaarlig udbrød eller tænkte:

„Hvem der smile kan ad Døden,
ham har Himlen smilet til.“

Klokken 12 besteg den hensovedes gamle Ben, Præsten H. Sveistrup fra Bejen, Talerstolen, og efter Salmen:

Kom, Gud Hellig-Aand, kom brat!
gjennebrud den mørke Nat
med Guds Morgenrødel
lad vort Hjertes Lærteslag
hils Herrens klare Dag,
som stod op af Dødel

Sjælesørger allerbedst!
Hjærtelamrets ædle Gæst!
vær hos os tilstede
med Guds Fred i Storm og Strid,
himmelsk Trost i Trængsels Tid!
Slut vor Sorg med Glædel

Saligheden, Tvivl til Trods,
 gjør indlysende for os,
 som ved Aand os trøste,
 føle dybt, at uden dig
 tomt er alt paa Jorden,
 Alver kun at høste.

Styrk og bøj os med din Arm!
 gjør vor kolde Kundskab varm!
 dæmp og Luer vilde!
 rens op med dit Hjertesul!
 kvæg os med din Morgenbug:
 Dryp fra Livets Kilde!

Lad for os, som paa dig tro,
 Livets Blomster overgro
 Gravens mørke Lilje;
 og ved Kirkegaardens Port
 vift fra os hver Skygge sort
 med din hvide Lilje! —

talte han saaledes:

Alt er lukket et Dje, som lyst. Læber har for-
 stummet, som vidnede om Livet og Lyset i vor Herre Je-
 sus Kristus. Et daadfuldt Levnedsløb er bragt til Ende.

Vi er mange her, som ikke kan mødes om Peter Lar-
 sens Baare, uden at mindes, at vi mødtes nys ved Grundt-
 vigns og saa ved Svendsens. Det maatte vel saa være,
 at Høvdingen skulde have Følge af to saa bolde Kæmper
 — at til Grundtvigs endnu friske Mindetrans skulde
 føjes tvende nye, hvori Svendsens og Peter Larsens Navne
 skinne.

Bemodigt er det tilvisse, saaledes at se den ene efter
 den anden af vore store Mænd gaa bort, naar vi føle os
 saa smaa, der blive tilbage. Men, om end en Taare vil
 perle i Djætt derved, kvæle skal den ikke, men kun bedugge

den Tak til Gud, som vort Hjerte vil frembære for de Vidner, han rejste sig iblandt os, og for at vi fik Møde og Følgeklub med slige Kæmper i Herrens Hær, — med en Kæmpe som Peter Larsen!

Ja! en Kæmpe var han med et stort Hjerte og en fyrig Aand. Fra hans tidlige Ungdom var det ham for lidet at pløje i Bog og ridse med Pen eller rasle med Landmaaler-Kjæde. Han følte Kræfter i sin Arm til at gjøre sig Jorden underdanig, og det blev hans Lyst at styre Ploven paa Algeren og føre Spaden i Engen, saa Tidsler og Lyng og Rør og Siv maatte vige for Korn og Græs, hvormed Gud velsignede den dygtige, kraftige, slittige Bondes Mark og Eng.

Men bedre Muld at velsigne fandt Gud i Mandens egen Barm. Der laa Kræfter inde, som ret dyrkede kunde bære Grøde for Guds Rige, og den Slags Jord vil Gud gjøre sig underdanig. Var Peter Larsen nu ihærdig Dyrker af den Jord, han traadte paa, da blev Muldjorden i hans Bryst taget under Behandling af end bedre Dyrker. Hvad Arbejde Helligaanden i vor Herres Jesu Navn der har haft at gjøre i 70 Aar, det ved kun Han, der ransager Hjerter og prøver Myrer. Men efter Peter Larsens egen Bekjendelse har det været meget. Vi kjender det gamle Ord: „Jo bedre Jord, des mere Ufrugt“, og ved, at den Jord, der kan give den bedste Grøde, er ogsaa den sværeste at faa pløjet og harvet og renset, og vi kan nok forstaa, at der af saa kraftig en Jord, som den, hvoraf han var dannet, kunde sthyde meget Ufrugt op, som der maatte en guddommelig Kjærlighed og Trofasthed til at besejre. Men den svigtebe ikke; og vi mange, der gjennem en Menneftaalder — nogle længere, andre kortere — have kjendt Peter Larsen, saaledes som et Mennefte kjendes

af dets Ord og Daad, vi kan forkynde til den himmelfse Agerdyrkers Væ, at han fik sig Peter Larsens Hjertermuld dyrket til en god Ager, der har baaret velsignede Frugter for Menigheden i vort Fædreland.

Peter Larsen var en Mand med et stort Hjærte og en fyrig Aånd. Hvad kunde dog ikke dette Hjærte rumme! Først og fremmest nævner jeg: Guds Kjærlighed i Kristus vor Herre. Den indtog ham, medens han var ung, og fyldte Hjærtet saaledes, at det maatte have Luft i Beskjendelse, i Forkyndelse, i Lovsang. Kold har fortalt, at det var første Gang, han hørte det, saa han trode det, da Peter Larsen for mange Aar siden paa Mors sagde i en Tale: Gud elsker Menneskene, og dette „Gud elsker Menneskene“, blev indtil hans sidste Dage ved at være hans trøstefulde Tro; det var en stadig Gjenstand for hans Forundring; det var ham en udtømmelig Kilde til Tak og Lovprisning.

Men, som det maa være, kunde Hjærtet, grebet som det var af Guds Kjærlighed, ikke andet end udvide sig mod dem, Gud elsker. Han talede ikke om sin Kjærlighed til Mennesker; den syntes han, var ikke værd at tale om. Men han viste den i Gjærning, og kunde saa endda ikke lide, man vilde takke ham for hans Kjærligheds-Gjærninger eller tale om dem. Det kom altsammen af, at Guds Kjærlighed var ham saa alt opfyldende, saa det andet var som intet. — Men nu, da han maa tie, nu skal det dog siges højt, hvad ingen Hemmelighed er, at Mage til opofrende Kjærlighed som Peter Larsens skal man lede vidt og længe om; og jeg er vis paa, at kom de til Orde alle, som har høstet af hans Kjærligheds Udsead, det blev et tusendtunget Bidnesbyrd, vi fik at høre.

Ja, han havde et stort Hjærte, — men ogsaa en fy-

rig Aand. Begge forenede maatte til for at gjøre ham til den Daadens Mand, han var. Det kjendtes hjemme i hans daglige Bedrift og Dmgængelse. Fart maatte alt have; Ladhed og Blødagtighed maatte vige. Men i videre Kredse kjendtes det, naar han, i yngre Aar til Fods, i ældre til Vogns, omrejste Fædrelandets, især Jyllands forskjellige Egne, for at bære Jesu Navn paa Tunge til Mennesker, ændfende ikke Møje og Svød, ikke Spot og Forsølgelse, Farer og Fængsel, som der især i yngre Dage faldt meget af, ikke Kulde og Træthed, som de ældre Aar lod ham føle i stigende Grad paa hans mange lange Vintertrejfer.

Man kommer herved let til at tænke paa Apostelen Paulus, der kunde sige: „Jeg har arbejdet mere end de alle, dog ikke jeg, men Guds Naade, som er med mig.“ — Men der er to andre Stikkelser blandt Israels Stormænd, som jeg ikke kan lade være at spejle Peter Larsen i. Den ene er David, den anden er Nehemias. David med det store bølgende Hjærte, snart bøjet dybt i Støvet med Suk og Taarer over sin Synd, klagende (Slm. 38): „Der er intet sundt i mit Legeme for din Brede, ingen Fred i mine Ben for min Synds Skyld“; — saa igjen raabende til Gud om Forbarmelse (Slm. 51): „Gud vær mig naadig efter din Miskundhed, udslet mine Overtrædelser efter din store Barmhjørighed;“ — saa atter forkyndende Guds Trofasthed (Slm. 40): „Han drog mig op af det seje Dynd, og han satte mine Fødder paa Klippen og styrkede mine Strid;“ — og prisende Gud i høje Toner (Slm. 34): „Jeg vil love Herren allen Stund og hans Lov skal altid være i min Mund.“ — Hvem har kjendt Peter Larsen og kjendte ikke i ham det samme bølgende, brusende Hjerte, som greb i Davids harpens Strænge! —

Men den fyrige Aand hos vor hedengangne Ven har sit bibelske Forbilled i Nehemias. Denne fandt ikke Ro i sit Sind, da han hørte, Jerusalems Mure laa i Grus og Staden, hvor hans Fædres Gravsted var, laa øde. Er det ikke, som saa vi Peter Larsen drage ud at bygge paa det ny Jerusalem

„Under Sang og Sut og Bøn,
i Guds Vingers Stygge,“

at Frelsernavnet maatte kjendes og hans dyrekjøbte Ejendomsfolk smage Freden, han har kjøbt til det, — og saa rejse Mindestene for Fædre som Kristen Madsen og Jakob Kristian Lindberg! — Ja! han har gjort en Nehemias-Gjerning hos os, og derfor skal hans Navn velsignes iblandt Guds Folk.

„Kom i den sidste Nattevagt
i en af mine kjæres Dragt
og sæt dig ved min Side,
og tal med mig som Ven med Ven
om, hvor vi snart skal ses igjen
og glemme al vor Kvide!“

Den Bøn sit han hørt, idet den, der var ham kjærest af alle Mennesker, hans Hustru, bekjendte Troen over hans Dødsleje. Saa lukkede han sit Øje og sov hen i Jesu Navn. — Gud unde os hver især at fare som han herfra i dette Navn; saa fare vi evig vel!

Amen! I vor Herres Jesu Navn Amen!

Derpaa blev sunget:

At sige Verden ret Farvel,
i Livets Gry og Livets Kvæld
er lige tungt at nemme,
det lærtes aldrig her paa Jord,
var, Jesus, ej du i dit Ord
hos os, som du er hjemme!

Hvor tit hos dig end Trøst jeg fandt,
 naar Hjertet skjald og Graaden randt,
 og Verdens Vølger brusste,
 ved Støvet hænger dog min Sjæl,
 og Slangen bider i min Hæl,
 skjont du dens Hoved knuste!

O Jesus, Herre, Broder sød!
 du kjender bedst den bitre Død,
 du har den overbundet;
 Vor Skabning grandt og kjender du,
 ved godt, vi alle ser med Gru
 vort Timeglas ndrundet!

O, kom du, som en Gang jeg ved
 du i din Faders Herlighed
 skal klart dig aabenbare;
 var det i Gry, var det i Kvæld,
 jeg stundte mig, med kort Farvel,
 i Sky til dig at fare!

Men kommer Døden førend du,
 kom da i Løn og kom i Hu,
 hvor mørkt der er i Graven!
 omstraal mig, saa jeg glemmer den!
 salb Njet paa din ihje Ven,
 saa jeg kan se Guds-Haven!

Kom i den sidste Nattevagt,
 i en af mine tjæres Dragt,
 og sæt dig ved min Side!
 og tal med mig, som Ven med Ven,
 om hvor vi snart skal ses igjen
 og glemme al vor Kvide!

Kom, som du vil! jeg ved det vist,
 du selv har sagt, at her og hist
 du kjendes vil paa Røsten:

den Røst, hvorved, trods Verdens Larm,
 os Hjærtet brænde kan i Barm,
 og smelte hen i Trøsten!

O lad mig i min sidste Stund
 det høre af din egen Mund,
 som Aand og Liv kan tale,
 hvor rart der er i Himmerig,
 og at du Stol har sat til mig
 i dine lyse Sale!

Før Døden, med sin Istap-Haand,
 gjør Skjel imellem Stov og Aand,
 bortvifter Hjærtets Varme,
 indstumre skal jeg da med Lyft,
 som BARNET ved sin Moders Bryst,
 i dine Frelser-Arme! —

og Bræsten Andr. Peth fra Middelfart sagde:

Vor hensovende Ven var fra sin Ungdom af en Ven af Sungen, og den Kjærlighed forløb ham ikke paa de gamle Dage, om end Salmetonen fik en anden Klang. Naar jeg samler sammen paa mine ælteste Minder om Peter Larsen, træffer jeg ham i nøje Forbindelse med Brorsons Salmer, navnlig med „Svanefangen“. Det var den Sang, som lød i de opvakte Forsamlinger, den, hvormed de forbavsede andre, naar den klang fuldttonende paa Alfarsvej og igjennem Byerne fra de sære rejsendes Læber; det var ogsaa den, hvormed de opbyggede sig i den huslige Kreds og i deres Lønkammer. Og fornøjeligt var det at høre Peter Larsen med sin vældige Røst istemme „Den store hvide Flok vi se“, især det Vers:

„til Lykke Kæmpesamling, ja
 o tusindfold til Lykke da,
 at du var her saa tro især
 og flap saa vel herfra.“

Det var hans Kæmpevise. Og saa:

„Hvor er det godt at lande
i Himlens søde Havn
fra Verdens vilde Strande,
fra fremmed Land og Stavn“.

Eller Betselfangen mellem Jesus og Menigheden:

„Sulamit lille, hvi jamrer du saa tit?
at, at du vilde mig hente hjem til dit!“

Eller det Vers, hvormed han træffende afmalede sig selv:

„Hvad ere de klistne dog glimrende smukke
indvortes! — Udvortes har Solen dem brændt.“ —

og saa videre. — I sine ældre Dage nemmede han godt Grundtvigs Harpeslag; men Tonerne fra „Barnelivets favre Dage“ bleve ved at være ham dyrebare, og han glemte aldrig Opvækkelsens Højsang. Den kunde endnu gjøre hans Hjerte varmt og bringe hans Dine til at tindre, og jeg skulde næsten tro, at det var den, som i Grunden laa ham nærmest og tiltalte ham mest. Derfor vil jeg nu ogsaa sige ham Farvel med et Ord af „Svanefangen“:

„Til Lykke, ja, til Lykke du,
som fandt Ham! — Hav ham evig nu!
Tak ham, som var din Sjæl saa tro,
og sjung i Anden himmelfro:
Halleluja!“

Det er blevet sagt her idag, hvad jeg ikke før har vidst og heller ikke havde tænkt mig, at vor gamle Ven i den senere Tid jævnlig følte sig træt og mæt af Dage og længtes efter at komme hjem. Og vi ønskede ham til Lykke med, at han fandt Ham, som alene kunde føre ham til det evige Fædre hjem. Peter Larsens Ungdom faldt jo ellers paa en Tid, da det store Rejseselskab drev som en bølgende Strøm bort fra Jerusalem, med Ryggen til Templet, hvor Jesus var, og det var kun saa, der ikke drev

med Strømmen, saa, der skjønnede, at der maatte vendes om, at der maatte ledes efter Jesus, som var bleven borte. Blandt disse søgende Sjæle var P. Larsen; han vendte om for at lede, og

„Han ledte i Verden, han ledte i Bog,
han ledte i Hjærtets den inderste Krog,
men fandt dog ej der, hvad han søgte.“

Men omsider fandt han ham dog i Templet, fandt ham der i hans Munds Ord, fandt ham ved Døbefonten, hvor Herren selv baade spørger og svarer. Dette var det store Fund for vor Ven, og det optog saaledes hans Tid og hans Tanker at dele dette Fund med sine Landsmænd, at han havde ondt ved at saa Dje for det skjønne i Livet. Kunst forstod han sig ikke paa, og hvad vi regne nu til daglig Hygge, kunde han ikke rigtig forliges med; det var ham for smaat i Sammenligning med det store, som fyldte hans Sjæl. Derfor kunde han tit skjænde paa sine Venner, naar han syntes, at de satte for megen Pris paa Fjas; men det var alligevel saa fornøjeligt at saa Skjænd af Peter Larsen, — vi kjendte jo det dybe, varme Hjærte, som laa bag ved, det Hjærte, hvis største Lykke det var at have fundet Ham.

Altsaa: „til Lykke, ja til Lykke du, som fandt Ham!“ og vi føje til: „hav ham evig nu!“ Bisjelig har vi ham allerede her i Troen paa Jesus-Kristus-Navnet; men vi har dog saa mange mørke Timer, som Synden i os og om os forvolder os, at vi nok kan lystes ved Tanken om at have ham evig i uforstyrret Glæde. Vor hensøvede Ven kjendte ogsaa de mørke Timer, ja kjendte dem saa nøje som nogen; men nu skal ingen Skyer mere mørkne Solglansen, nu skal intet forstyrre hans Glæde over, at han fandt Ham, hvem han evig skal beholde. Saa er da

Suffet forstummet for bestandig og afløst af idel Lov og Tak og Pris. Jo dybere han hele sit Liv igjennem følte sin Synd, desto større maa Frelsens Vidunder staa for ham, des klarere vil hans Halleluja lyde. Og det skal være trøsteligt for os, som endnu ere tilbage i „Basans Skygger“, at „han er trofast, som kaldte os, han vil og gjøre det“, vil ogsaa gjøre det Mirakel med os, at vi, Syndere, som vi er, kan blive salige og komme hjem til Fædrehuset, hvor vi aldrig skulle blive færdige med at takke ham, som var vor Sjæl saa tro, aldrig skulle blive trætte af at synge af Hjærtet himmelfro: Halleluja! Her nynner vi kun saa smaat paa det; men ovre paa den anden Side af Jordan skal vi nemme det bedre, som det lyder i Slutningen af Peter Larsens aandelige Ræmpeviser:

„Ophøj din Røst, staa Salmetakt,
og sjung af Himmelkraft og Magt:
Pris være dig
evindeligt,
vor Gud og Lammet sagt!“

Nu sang vi:

Herren, han har besøgt sit Folk,
Natten, hun blev til Morgen,
Menneskens Søn, Gud-Faders Løft,
slukket nu har al Sorgen!

Frelseren laa i sorten Jord,
Nætter saa vel som Dage,
men det opstandne Livs Ord
Døden ej mer kan smage.

Kirken, hun sad i Enkestand,
sørged for den enbaarne,
glemte, at han i Gravens Land
stormede Dødens Laarne.

Deraf udsprang den bitre Sorg,
 Sigfærd med Graad og Klage,
 Hullen for Sang paa Sions Borg,
 Nætter saa vel som Dage.

Herren, han er dog sine tro,
 ogsaa naar de mistv'ile,
 Roser han lod paa Torne gro,
 lærte os saa at smile.

Blegt som et Lig var Livets Ord,
 dødt det os laa paa Tunge,
 Aand dog fra Herren i det fo'r,
 Engle derom vil sjunge.

Synger da med i højen Sky:
 Ordet stod op af Døde,
 lyder i Aandens Kraft paa ny,
 tænder, saa Tunger gløbe!

Lever nu op, I kristne smaa!
 nu er her godt at være,
 alle Guds Engle med os staa,
 vil jer paa Hænder bære.

Frelseren laa i sorten Jord,
 sidder paa Grens Trone,
 Aand og Liv er til os hans Ord,
 Glæden vor Salme-Tone! —

hvorpaa Folketingsmand Jens Jørgensen fra Bjerregaard talte:

Naar jeg i Dag som en af Peter Larsens gamle Venner er bleven anmodet om at tale et Par Ord i denne Forsamling, saa har jeg en Følelse af, at jeg ikke godt kan nægte det, naar jeg tænker paa, hvor meget han har været for mig og mine i mange Retninger, og hvorfor jeg

er ham saa megen Tak skyldig; ja jeg kan ikke selv bedømme, hvor stor Indskyldelse han har haft paa mig i de mange Aar, vi har været kjendt og levet sammen, hvor jeg var med ham paa de mange Rejser, han saa ofte foretog omkring i Landet.

Første Gang vi mødtes for henved 40 Aar siden, var paa en Fodrejse han foretog gennem Thyland, og jeg erindrere endnu saa tydeligt, at da vi fulgtes ad over Marken, istemte han med høj Røst: „Vor Gud han er saa fast en Borg, han er vort Skjold og Bærge“, hvilket gjorde et dybt Indtryk paa mig: den barnlige faste Tro paa Gud Fader, som vort Skjold og Bærge mod al Nød og Fare. Jeg har jo saa siden ofte været til Stede ved Forsamlinger, hvor Peter Larsen har ført Ordet baade i hans eget Hus og paa hans Rejser; jeg ved ikke bedre at udtrykke mig om Hovedindholdet og ligesom Traaden i alle hans Taler, end et Salmevers af Brorson, som han ved Paafsten i en stor Forsamling i Stræppenborg oplæste, og derefter talte over. Verset lyder saaledes:

„Hvo Paaste rigtig holde vil
og Paastelammet smage,
da maa der bitre Urter til
og Pönitensens Lage,
at vorde Synden led og gram;
da smage vi vort Paastelam
og Frugten af hans Pine.“

Han talte saa bagefter saa bevæget og indtrængende om den store Paastefglæde efter den bittere Langfredagsfjorg, at de fleste smeltede hen i Graad; og jeg erindrere endnu, hvor henreven og greben jeg selv blev. At han maatte tale i denne Retning, følger jo saa at sige af sig selv. Thi han havde jo selv en saa dyb Følelse og Erkjendelse af

sin egen Syndighed, at han med Pavlus kunde udbryde: mig er given en Pæl i Rjødets, en Satans Engel, som slaar mig paa Munden, at jeg ikke skal hovmode mig, om ikke som Pavlus af de høje Aabenbarelses, saa af det meget han havde udrettet og virket, og af sin store Gædmildhed i saa mange Retninger, saa da, som det hedder, alting maa tjene dem til gode, som elske Gud, saa har det vel ogsaa maattet tjene til at bevare ham i Ydmyghed. Jeg har jo i vort Samliv, paa de mange Rejser jeg har fulgt ham, ofte været Vidne til hans dybe Sammerklage, men saa og paa den anden Side til hans triumferende Frydesang, og han har en Gang sagt til mig, at naar han var død, skulde vi udbryde i Fryderaab og synge Vittoria eller Halleluja, jeg erindrer ikke saa nøje Ordene; men det var jo hans Mening, at vi skulde udbryde i Fryderaab over hans Freløsning og Hjemgang.

I den senere Tid var han jo bleven saa inderlig glad ved det Troens Ord og ved Salmen „O, Kristelighed“ og især Verset:

„O, Vidunder-Tro,
du slaar over Dybet dit ghygende Bro,
som Søgangen trodses i brusende Strand
fra Dødningshjem til de levendes Land.“

Men hans Taler i Forsamlingerne vedblev dog for en Del at bære Præget af de bitre Urter, Syndserkjendelsen, som maatte gaa forud for Paaskeglæden, for at det kunde blive Alvor og Sandhed med vor Tro og Kristendom og ikke løs Tale, hvormed vi bedrage os selv. Dette var han saa bange for og vilde saa gjerne forhindre, hvorfor han ogsaa saa alvorlig og inderlig søgte at lægge Folk paa Hjerte, hvor vigtig Sagen var, og derfor, som Apostlen siger, forarbejde vor Saliggjørelse med Frygt og Bæven.

Men han har ogsaa med Apostlen Paulus kunnet udbrøde:
 „mig den groveste er Barmhjærtighed vederfaaren“, og sagt,
 som der staar i Salmen om Vorherre Jesus:

„Marias Graad han stille vilde,
 da han den saa med Sorg nedtrille,
 og hendes Synder ej anse,
 thi han annammer Syndere.“

Med disse Ord har han en Gang, vel sagtens uden at vide
 det, sunget Trøst ind i en anden nedbøjet Kvindes Hjærte.

Saa hvor de bitre Urter, den dybe Syndserkjendelse,
 var til Stede, gjaldt det jo for ham om Troen paa Syn-
 dernes Forladelse og Guds store Kjærlighed ved Frelsens
 Vorherre Jesus Kristus, og i Haabet om en salig Hjem-
 gang har han saa tit ved Slutningen af en Forsamling
 sjunget følgende Vers:

„O, angenehme Øjeblikke,
 i hvilke Haabet forestaar,
 da ogsaa os til evig Lykke
 vor Sabbatsklokke en Gang slaar,
 da vi med den fuldendte Skare
 skal Himlens „Hellig“ synge ud,
 og vi saa Lov til hjem at fare
 og prise den velsigned' Gud.“

Saa, kjære Peter Larsen! nu har du faaet Lov til at
 fare hjem og prise Gud; den kjære Gud give i Raade, at
 vi, naar vor Tid er udrunden, maatte samles med dig i
 den evige Glæde og prise Gud evindeligt. Amen!

Efter Salmen:

Nu jeg har vunden
 og stridt den gode Strid,
 og Affkedsstunden
 er kommen sød og blid,

ga! til din Hvile,
 min Sjæl af Verden kjed,
 læg dine Pile
 og Skjold og Bue ned,
 kom nu at ile
 til evig Herlighed!

Af mine mange
 med Taarer, Af og Be
 opfyldte Gange
 jeg kan den sidste se,
 har jeg maatt' reude,
 hvor man kan næppe gaa,
 men Foden brænde,
 om man vil stille staa;
 nu har det Ende,
 nu kan jeg Kronen naa!

Her har jeg Skjoldet,
 nu Kampens Tid gaar ud,
 jeg har beholdet
 den sande Tro til Gud,
 hvor er der tvistet
 om denne dyre Skat,
 hvor har han vristet
 paa Troen Dag og Nat,
 som mig har fristet,
 men selv er bleven mat!

Derfor er Kronen
 til mig i Himlen gjemt,
 Guds Søn paa Tronen
 har Wrens Krans bestemt,
 ej mig alene,
 men ogsaa hver især
 af dem, som tjene
 den milde Fresser her,
 og findes rene
 i Lammets Højtidsfærd. —

fit Balmgenighedens Præst i Øster Isøby paa Mors, K. Lund, Ordet:

Til de Ord, der allerede er talt i Dag ved Peter Larsens Kiste, skal jeg have Lov til at føje en Tak især for det, Gud Fader ved ham har givet de smaa og den yngre Slægt iblandt os.

Det er en Tak fra mig selv baade for gammel og ny Kjærlighed. Men jeg tør vel ogsaa bringe den fra de fri Kredse her hjemme baade i Kirke og i Skole, der jo nok vil gaa ved, at de høre til de smaa; men hvor det, Gud ske Lov, er bleven kjendeligt, at det, der var de gamles Haab, især er bleven de yngres Glæde.

Saa vil jeg helst fremdrage enkelte Ord af vor gamle Ven selv og lade mit eget blive hjemme, for vel kunde han ikke lide, at der blev talt stort om hans Kjærlighed; men den kunde dog stinne saa stjont frem af det han talede; og det kan jo da ikke være fremmed for nogen af os, der ved, at Guds store Kjærlighed, hvoraf hans kun var et lille Baarstuds, aabenbarer sig i Vorherres milde Menneſteord til os.

Hans Gjerning der oppe ved mit Hjem paa Mors var ikke fra igaar; men allerede begyndt i den Tid, da jeg, som han sagde, endnu ikke var født eller dog løb og legede som en lille Dreng. Da saa det smaat ud der oppe, de saa, der havde faaet Dje for deres Synd og Dre for Vorherres Jesu Kristi Naade, maatte samles med ham i smaa lave Stuer, hvor de endda næppe havde Lov til at tale og synge sammen. „Naar jeg nu ser,“ sagde han, „at disse samme kjære Folk, eller deres Børn, har bygget sig en stor, lys Kirke og selv valgt sig en Præst, da røres mit Hjerte, og med Tak til Gud maa jeg juble ud:

„Alt hvad Fædrene har kæmpet,
 Mødrene har grædt,
 har den Herre stille kæmpet,
 saa vi vandt vor Ret.““

Til vor ny Kirke stod han en Dag og saa op, og da udbrød han saa sjæleglad: „Hvor er det en stor Glæde, at de rige og mægtige for det meste heldt sig borte, saa det blev de smaa med de svage Kræfter, der enedes om det Bærf og fik Belsignelse til at fremme det.“

Og da han havde set det smukke, sorte Kors, der stod bag paa Alteret i Ansgars-Kirken, sagde han til mig: „I skal dog heller have en rigtig kjon, lys Altertavle, der kan passe til det lyse Syn ud over Kristenlivet, Guds Naade har undt os.“

Det yndige Alterbillede, han skjænkede Menigheden der oppe, som fremstiller Ansgar, der døber et lille Barn, og saaledes minder om Barnefødet, „hvor Tro og Daab ej fuldelig gif Hjerterne af Minde“, det glædede ham selv saa meget, at vi nok kan se, han havde endda ogsaa Syn for det skjønne, naar det forbandt sig med den store Sag, han havde skjænket sit Hjærte. Men det er inderligt listligt at mindes saadanne Ord af den gamle, alvorlige Dpvtæfelsesprædikant, fordi hans Liv og Færd saa aabenbart er et Vidnesbyrd blandt flere om, hvor mildt det gamle og det ny bøjer sig sammen i Danmark. Og det haaber jeg er et godt Bærjel ikke blot for vort elffede Fædrelands Fremtid i det hele; men om at Vorherres Sag vil gaa stille og sundt frem iblandt os til manges Glæde og Frelse.

Da vi forgangen Aften sad en Del Venner sammen og med et fik det Bud: „Peter Larsen er sovnet hen“, da kom vi til at tænke paa den Række af Vidner om Gudsordet, der har haft en god Gjærning blandt os, og som

i denue Tid er kaldt til Hvile; og der blev saadan en underlig tom Plads omkring os. Men Gud sse Lov! det, han i Sandhed har givet dem at være for Menigheden, er ikke sluppen op endda; ikke fordi vi tænke paa at vende vore Bønner til dem, det gjorde vi jo heller ikke, mens de var hos os. Men har deres Tale og Færd virket til at gjøre Vorherres Ord og hans Liv i sine mere nærværende for os, da vil de, bevarede i hjærligt Minde, være med dertil endnu: „Den retfærdiges Minde er til Betsignelse.“ Og det Rosenbaand, vi nævner, naar vi beklædte Helgenfællesskabet, slynger sig jo om os Smaafolk, der tror Vorherres Ord, og dem, der er døde i Troen:

„Helgen her og Helgen hieset
er i samme Menighed.“

Da jeg nu her nede hørte om vor gamle Vens milde Bortgang paa Troens Ord i Jesu Navn og saa det inderlige Emil paa hans Dødningsaafsyn, der kunde give mig en lille svag Følelse af, hvordan jeg ønskede at se ham ved det store Bennesmøde, da syntes det mig, jeg fik lidt ny Frimodighed til at nynne paa Verset:

„Sammen bor vi i Gudshaven,
stilt kun ved det lille Belt,“

og til at blive ved til dets Slutning, der er saa stjern for os benaadede Syndere, der sidde i det lave:

„Til at springe over Graven
Vinger laaner os vor Selt.“

Endelig talte Præsten M. Melbye fra Asperup, som følger:

I Vorherres Jesu Navn!

I 27 Aar er jeg kommen i dette Hjem. Det maa være min Undskyldning, naar ogsaa jeg følger den Drift, jeg har til at sige et Par Ord ved denne vor Vens Vaare.

Kort skulde det gjerne være, og et Ord til Trøst skulde det ogsaa gjerne være. Jeg kommer nemlig i denne Tid til at tænke paa, hvad Grundtvig har sagt, at naar han en Gang kaldtes bort, vilde han nødig, hans Venner skulde tale meget om, hvad de havde tabt ved hans Død, men at de hellere med Flid skulde minde hverandre om, hvad de mente, de havde vundet ved hans Liv. Og det minder jeg om her ved Peter Larsens Vaare. Vi vil ej saa meget dvæle ved, hvad vi har tabt ved Peter Larsens Død, som ihukomme, hvad vi har vundet ved hans Liv, og dette sidste er mere, end vi kunne tabe ved hans Død. Vi ville ej staa paa Dødens Side og fortælle om dens Magt og Vælde; men vi ville altid stræbe efter at staa paa Livets Side og fortælle, at for Herrens Venner er Livet altid det sejrende trods alt det Skin af Magt, Døden udfolder ogsaa mod dem. „Død paa Jord er kun et Skin — for den som lukker Livet ind — med Jesus den opstandne.“ Og hvad har vi dog ikke alle vundet ved Peter Larsens daadrige Liv! Hvor meget har han dog ikke bidraget til, at den fri Betjendelse og Forkyndelse har vundet Fremgang! Tænk paa, hvad den gamle Opvækkelse skylder ham, naar han i sin første Manddoms Aar drog omkring og forkyndte Herrens Navn trods Modstand og Spet, ja trods Vaand og Fængsel! Og hvad har ikke det unge Liv i Friskoler og Frimenigheder vundet ved den daadrige Kjærlighed, hvormed han omfattede det! Hans Spor ere kjendelige baade for 40 Aar siden og i de senere Aar, baade i Fyn og i Sjælland, baade i Sølland og i andre Egne af vort Fædreland. Bort hele Folkeliv og Menighedsliv skylder ham saa meget. Og hvor meget skylder ikke de enkelte iblandt os ham! Mangfoldige danske kristnes Minder om den første Vækkelse, om den

første Trøst ere knyttede til hans Navn. Jeg vil her ikke forsøge at udtale endog kun Enkeltheder af alt det meget, der kunde siges i den Retning; men jeg vil blot bede hans Venner, naar de mødes eller gaa to og to hen ad Vejen og tale med hinanden om hans Bortgang og det Sarn, det efterlader, da ogsaa at sige til hinanden: men lad os dog ikke glemme, at i det svundne er det vundne og lad os derfor især tale med hinanden om den Velsignelse, vi have vundet gennem denne gamle djærve Kæmpes Liv.

Dg naar jeg saa i et Billede skal udtrykke det Syn, der staar for mig af ham og den Velsignelse, der udgik fra ham, da bryder det frem i de Ord: „Sødme udgik fra den stærke“. Der var noget stærkt, noget djært ved ham; men hvor megen Sødme er der dog ikke faldet kvægende i mangt et Hjærte gennem hans Vidnesbyrd! Ja, kjære Venner! I kjende jo nok Samsons Gaade: „fra den spisende kom der Spise og Sødme fra den stærke“ (Dom. 14, 14). Der var jo en Løve, der vilde sluge Samson; men han sønderrev den i Herrens Aands Kraft med sine Hænder, og da saa senere en Bisværme havde lagt sin Honning i Løvens døde Krop, kom denne Honning til at vederkvæge baade ham og hans Fader og Moder. Det var dette, der gav ham Anledning til, at han fremsatte sin Gaade for Brudsvendene, og at de, som ikke kjendte, hvad der var sket, følgerig heller ikke kunde gjætte, hvad han mente med den Gaadetale, at der kom Spise fra den spisende og Sødme fra den stærke. — Nu tror jeg nok, Gaaden tyder paa noget højere, end hvad der lige straks kan ses, peger paa den Herre og Frelser, hvem Døden som en brølende Løve vilde sluge, men som brød Dødens Braad', og i Opstandelsen gik sejrrig ud af Uderens Gab med Spise til de hungrige og Sødme til de vansmægtende

Menneskehjærter. Ja, Herren, som døde for vore Synder, bragte Sødme med ind fra den stærke Fjende, Sejr over Døden, det evige Livs Ord, sødere for vort Hjærte end Honning for vor Mund. Og det er sikkert nok paa ham, vor Herre og Frelser, Samsons-Gaaden i dybeste Betydning sigter; men saa underlig er Herrens Liv og Gjærning knyttet til hans troende Benners Liv, ja sammensmeltet med disse, at jeg ogsaa godt kan anvende de Ord: „der kom Sødme fra den stærke“ paa hans troende Ben, paa Peter Larsen. Ja han var en forunderlig stærk Personlighed; der var noget vældigt, noget baade af Samsons og Lovens Natur i ham; men der var tillige kommet noget saa mildt og kjærligt ind i den stærke, at man ej behøvede at frygte Styrken, men snarere følte sig tiltrukken af den. Saaledes gif det i det mindste altid mig, at naar jeg mødte ham, kom det barnlige let frem hos mig. Det var mig, som om Barnet, de smaa, kunde hvile trygt i den stærkes Arm; jeg følte Trang til at spøge og „rende med Alvor og slaa Gammen paa“ just lige over for ham; han maatte kunne bære det. Han havde i sit Liv prøvet, hvad det var at blive truet med at opsluges af den brølende Løve, han havde følt Dødens og Syndens forfærdelige Magt, og dybere end de fleste kjendte han sin egen Afsmagt; men just derfor havde han ogsaa med al sin Nød vendt sig til Løven af Juda, som og er det Guds Lam, der bærer al Verdens Synder, og der havde han fundet Hjælp, fundet Syndernes Forladelse og det evige Liv, fundet Sorg til Glæde vendt, og var saaledes kommen frelst med Spise og med Sødme ud af Ederens Gab. Og hvad han saaledes selv havde smagt og erfaret, meddelte han igjen til andre. Ja Styrken i hans Betsalenhed laa i, at han kun meddelte, hvad han selv havde oplevet og erfaret. Hans

Erfaring var den Spise, hvoraf han igjen rakte andre Spise; og just fordi han havde prøvet saa meget, været ude paa Dybet, set de gabende Afgrunde, men ogsaa lært at kjende Frelsens Storhed, derfor kunde han tale saa trostelig til de bange, saa mildt til de knuste Hjerter, derfor udgik der Sødme fra den stærke. Ja han var en erfaren, en prøvet Mand, og hans rige Erfaring blev mange til Velsignelse; thi erfaren Mand er god at gjæste.

Og naar han nu ligger midt iblandt os stille og mild med de kjære kjendte Træk, men kold og med de luffede Øjne, ser det da ikke ud, som om Døden havde sejret, som om Udereren alligevel havde slugt ham? Nej, Gud ske Lov, vi ved, han er gaaet uftadt gennem Uderens Mund ind til Livets Land, det livsalige Land, hvorhen hans Længsel stundede, og hvor han ret smager den fulde Sødme af det Livets Død, han her trode paa og alle Begne vedkjendte sig. Ja, Gud ske Lov! han har vundet, og ogsaa vi har ved hans Liv vundet Stadsfæstelse i vor Tro og vort Haab. Herren er Sejrherre over Synd og Død, og han deler hele sin Sejr med det troende Hjerte; derfor synge vi: vor Tro er den Sejrvinderste, der overvinder Verden. Vi synge Sejrsalmer ved Peter Larsens Grav: Døden er opslugt til Sejr. Død, hvor er din Braad! Dødsrige, hvor er din Sejr? Gud være lovet, som giver os Sejren ved Jesus Kristus vor Herre! Ja,

„Hele Verden ej opvejer,
 hvad vi tro og hvad vi ved:
 Himmerig paa Jord vi ejer
 i vor Frelsers Kjærlighed.“

Amen! I vor Herres Jesu Navn!

Hvorefter følgende Salme af Grundtvig i Anledning

af Peter Larsens Søn Johannes' Død for omtrent 10
Aar siden blev sunget:

Sejrvindersten paa Jorden
over Berden er vor Tro,
den kan dæmpe Lovens Torden,
midt i Striden skabe Ro,
overvinde Synd og Død,
gjøre Matten morgenrød;
det er Troen paa Livs=Ordet
ved vor Daab og Nadverbordet!

Derfor skal paa Jord højloves
Troens Ord og Herrens Bøn,
derpaa Liv og Død tør voves:
i Livs=Ordet er Gud=Søn.
Gud med os, Immanuel,
gjør sin Daab til Livets Væld,
gjør vor Død til Livets Sejer,
gjør vort Haab til Himlens Tjer.

Det skal sees, det skal sandes,
synges ud med Kjærlighed,
som ved Støvet af Johannes,
saa i al Guds Menighed:
Aand og Liv er Troens Ord,
skaber Himmerig paa Jord,
stjænker alle dem, som græde,
Jesu Kristi Fred og Glæde!

Imedens vi nu sang „Op dog Sion, ser du ej“,
„O Kristelighed“ og flere Salmer, drog hele den store
Benneffkare igjennem det Bærelse, hvor Peter Larsen laa
smilende i sin Kiste, og sendte hans Støv det sidste taare-
fyldte Blik, og det stjønnedes ret, hvor elsket han var, af
alle de halvkvalete Affedsord og sidste Haandtryk, som
hørtes og saas, da man langsomt bevægede sig forbi hans

Baare. Da nu Laaget havde lukket sig over hans fjære Træk, blev under Sangen:

„Fremad!“ er Verdens vilde Røst,
med Damp og med Vind til Binge.
„Hjemad!“ er Hjærtets milde Trøst,
den hviffter faa varmt herinde.

„Fremad til Vre!“ er Verdens Raab,
mens Bølgen mod Stavnen bruser.
Hjemme at være er Hjærtets Haab,
som Sjælen igjennem sufer;

Hjemme at være paa kjendte Strand,
hvor Savnet til Dels kan stilles;
hjemme at være i Livets Land,
hvor aldrig mere vi stilles;

Hjemme at være, hvor Sol og Sky
gaa ned bag de vante Tinder —
hjemme at være i Himmelby,
hvor Solen evindeligt skinner.

Derfor skal Savnets tunge Tid,
som friste vi maa herneben,
smelte, som Sne for Solen blid,
ved Haabet om Gjensynsglæden.

Derfor kun fremad i Jesu Navn,
faa gaar det og hjemad tillige,
da er hver Glæde og hvert et Savn
et Trin paa vor Himmelfste. —

Riften baaren ud og sat paa Bognen, og Klokken var henved 3, inden det store Tog paa vel over 100 Vogne foruden en stor Mængde Fodgængere satte sig i Bevægelse til den $\frac{1}{2}$ Mil fra Dons liggende Sogneskirke i Alminde. Saa stort et Tog — det strakte sig vel over $\frac{1}{2}$ Fjerdingvej — er vel

næppe set før ved en jævn dansk Bondemands Jordefærd;
men hans Navn skal heller aldrig glemmes iblandt danske
kristne, det skal med Luthers og Grundtvigs

— „Gaa med Solen,
fraale under Naadesolen.“

Da Toget kom til den med grønt, Blomster og smaa
Danebrogte smykkede Alminds Kirke, var Dagen saa langt
fremstreden, at vi snart maatte tænke Lyfene i Kirken, og
en Del af Handlingen her foregik derfor i en oplyst Kirke;
underlig højtidelig og gribende var det. Under Salmen:

Her mødes alle Veje
paa Gravens bratte Rand,
her er vort sidste Leje
i Skyggers mørke Land,
her synke alle Hænder,
her visner hver en Krans,
her samles Muldets Frænder,
her falmer Støvet's Glans!

Her Levnedsløbet ender
sig med en Jordefærd,
og naar da synke Hænder,
hvis Id var Vre værd,
af, da maa vi vel klage,
begræde Støvet's Kaar,
om end den æbles Dage
forfølvede hans Haar!

Ja blomstred for de døde
ej Haab paa Gravens Rand,
og glinted Morgenrøde
ej did fra Livets Land,
da maatte lydt vi græde,
hver Gang vi skulde saa,
som nu, til Jorden stæde
en Edling af de saa.

Men Han, til hvem, end spæde,
 vi bæres i vor Daab,
 forbød vor Samsunds Kjæde
 at sørge uden Haab;
 hvor til Gud Faders Vre,
 vor Frelser højt opfo'r,
 der skal Hans Tjener være
 med Ham en Herre stor.

Lad da kun Jorden dølgge,
 hvad ej var rent og let
 til Anden did at følge,
 hvor Naade gaar for Ret!
 En Gang naar det mon time
 til Paaste højt i Kor,
 da slaar og Naadens Time
 for Støvet under Jord!

Han, som vor Skabning kjender,
 og kommer Støv i Hu,
 de gamle Almagts-Hænder
 usvækket har endnu,
 opfylde vil saa trolig
 Han sit det gode Ord,
 forny til Andehellig
 med Glans den faldne Jord!

Saa smile da hvert Dje,
 selv gjennem Laaresty,
 som skimter i det høje
 det store Morgengry!
 Saa folde fromt sig Hænder
 i Jesu Kristi Navn,
 for Støvets Vej sig ender
 i Herlighedens Havn! —

blev Kisten nu baaren ind i Kirken og sat i Koret foran
 Alteret, hvorpaa Præsten Dr. L. Helveg fra Odense
 besteg Prædikestolen og talte til den umaadelige Forsam-

ling, der Hoved ved Hoved fyldte den ikke ganske lille Landsbykirke, medens mange maatte blive i Vaabenhuset eller helt udenfor Kirken:

Det er en stor Mængde, der trænger sig her omkring denne Kiste, og fra mange Sider ere de komne, baade fra Nord og fra Ost, for at hædre den afdøde, men den afdøde var ogsaa en Hædersmand og so'r vidt om i sit Livs Dage, og overalt hvor han færdedes, var han altid paa Aandens Beje. Derfor udrettede han ogsaa meget, og de allerfleste af dem, der have samlet sig om hans Kiste, har vist en Tak at bringe ham for mangt godt Ord, han har sagt, for mangen Hjælp, han har ydet, for mangen Gjerning, han har gjort. — Naar jeg nu ogsaa vil tage til Orde her ved denne Sørgehøjtid vil jeg knytte det til, hvad Herrens Apostler sagde en Gang: „Vi kunne ikke andet end tale om, hvad vi have hørt og set“. Det sagde de en Gang, da de stod for den jødiske Øvrighed, der vilde tysse paa deres højrøstede Forkyndelse, ja helst binde Munden paa dem, at de skulde tie. Da var det, de svarede: „Dømmer selv, om det er ret, at adlyde Mennesker mere end Gud“ — og søjede de til: „Vi kunne ikke andet end tale om, hvad vi have hørt og set.“ Det Ord vil jeg anvende paa Peter Larsen, thi det gjælder, synes mig, ganske særlig om ham: han kunde ikke andet, han maatte tale om, hvad han aandelig havde set og hørt. Ja, han var jo ogsaa i sine tidligere Aar ofte stillet for den borgerlige Øvrighed, der vilde tysse paa hans højrøstede Forkyndelse, ja binde Munden paa ham, men — han kunde jo ikke andet, han maatte jo prædike og tale om den Herre, der har elsket os saa, at han har kjøbt os med sit Blod. Det var i Tider, hvorpaa det fuldelig kunde anvendes, hvad skrevet staar: at „Guds Ord var

dørt i hine Dage“, og særlig i hine Tider faldt hans Tale som en tvægende Regn over mange fortørrede Hjerter, hvorved hans ivrige Tale og utrættelige Virksomhed fik saa stor Betydning, at Peter Larsen Stræppenborgs Navn blev indskrevet i Danmarks Kirkekrønike. Det passer paa ham, hvad gamle Kingo i en af sine Salmer siger om sig selv:

„At i mig selv der er et Hav,
hvor stærke Bølger bruse.“

Ja, der bruste en stærk Strømning i hans Hjerter, saa han maatte tale, og netop den gav hans Tale sin ejendommelige stærke Tone. I Fyn havde han egentlig hjemme, og en Fynbo var han; han havde ikke Jydens Sindighed, Betænkksomhed og No, nej det bruste i ham, det maatte frem, hvad han havde at sige, og Ordene flød som en brusende Strøm. Det kjendtes i hans fremrykkede Alder som i hans Manddoms Aar, men nu da vi staar ved hans Kiste og ser tilbage paa hans Livs Gjerning, kunne vi se det, at Vorherre forunderlig havde velsignet hans Liv og hans Gjerning. Om end Talestrømmen bruste ogsaa i hans senere Aar, der var dog kommet over ham en forunderlig No og en forunderlig Glæde, saa at Stjæmt og Alvor, Smil og Taarer kunde smelte sammen i hans Tale, hvorved han vandt mange Hjerter, og ikke mindst blandt de smaa, blandt Børnene; thi han kunde, hvor gammel han end var, dog være Barn med dem. Som Gud Fader velsignede hans aandelige, velsignede han ogsaa hans jordiske Gjerning. Utrættelig var han ogsaa her i sin daglige Syssels, og der var Velsignelse i hans Arbejde, saa han formerede sit Bo, hvorved han fik Evne til, hvad der var hans Hjertes Lyst, med rund Haand at uddele sine Gaver. Men til hans Livs timelige Velsig-

nelle vil jeg fremfor alt regne det, at han paa sine gamle Dage fandt en Hustru, som hans Hjerte hang ved og som med Kjærlighed hyggede om ham, saa han var glad i sit Hus, saa han var glad i sin Gjerning. Nu staar hun efter saa Aars Samliv som Enke ved hans Baare, men skjønt hun føler Savnets og Sorgens Bægt, kan hun dog ikke andet end takke Gud Fader, der gav ham en saa stille, saa smertefri Dørtgang, at han sov hen i sin Frelser's Arme! — Her vil jeg slutte og opfordre hans Venner til med mig at sige den kjære afdøde vort Farvel ved hans Kiste med de dybe Hjerteord:

„Herrens Venner ingen Sinde
mødes skal for sidste Gang!
naar til Afsked Taarer rinde,
dette Ord har liflig Klang!“

Da Salmen:

Herrens Venner ingen Sinde
mødes skal for sidste Gang
naar til Afsked Taarer rinde,
dette Ord har liflig Klang.

Ses vi aldrig mer herne
under dette Stjærnetag,
i den store Helgentjæde
mødes vi paa Herrens Dag.

Maa vi end med Smerte bringe
kjære Venner vort Farvel,
hisset skal der atter klinge
et Goddag til Liv og Sjæl.

Naar til Afsked Taarer rinde,
syng det ud med liflig Klang:
„Herrens Venner ingen Sinde
mødes skal for sidste Gang!“ —

var sungen, talte den, i Sognepræst Wagners Sygdom og Fraværelse, i Almindelig angik Præst Sofus Borgens, ligeledes fra Præbikestolen, saaledes:

Min Adkomst til at tale her ved denne Lejlighed og over denne Mand er kun ringe, og den er saare ny: det er den, at jeg ved Guds underfulde Styrelse har været Peter Larsens Præst i mindre end det sidste halve Aar. Dog, hvad jeg efter Djeslyn kan have liben eller ringe Adkomst til, det trænges jeg til, fordi jeg i det korte Samliv med vor Ven har lært at elske ham og sige ham Tak for meget. Og i det Stykke véd jeg godt staar jeg ikke ene, og er dog paa en Maade maasse enestaaende, al den Stund jeg som ganske ung og libet erfaren Præst kom til den gamle og erfarne Kristenmand, og blev glad ved at kunne gaa i Skole hos ham, lære Erfarenhed af hans Ord, bøje mig for Vidnesbyrdet af hans Mund og bæres af hans trossværke Bønner — thi det følte jeg mig forvisset om: Peter Larsen bar ogsaa mig og min Gjerning frem for Hans Fader-Aashj, der sidder overlig men skuer nederlig. Ja jeg skal sent glemme, hvorledes jeg, der kom hertil med om nogen saa en allermindste Frimodighed, hos ham er bleven hjulpen til Frimodighed i min Gjerning — og det kom vel ikke mindst af den store Kjærlighed og Tiltro, han viste mig, skjønt han i Grunden kjendte mig grumme lidt. Derfor, som jeg ofte i mit Hjærte har takket ham og Gud Fader for ham, saaledes maa jeg ogsaa i Dag sige min, den unges, Tak ind i Kranzen af de mange gamle prøvede Venners Tak for, hvad Peter Larsen har været for dem og for Vorherres Venner i den danske Menighed. Ja saa siger jeg for mig: Gud ske Lov og Tak for Peter Larsen!

Og naar jeg nu til min Tak vil føje et lille Vid-

nesskyld, saa vil jeg, saa godt jeg kan og Gud dertil giver mig Raade, lægge det over et Ord af Apostlen Paulus, som netop med Hensyn til vor hensovede gamle Ven er faldet mig paa Sinde. Ordet lyder: „Den retfærdige af Troen skal leve!“ (Rom. 1, 17). Ja, den retfærdige af Troen skal leve, den, som udaf „det Troens Ord“ har faaet Retfærdighed, skal leve — om han end dør. Og saaledes siger jeg: Peter Larsen var retfærdig, og han lever. O, det er stort: han lever! han, hvis døde Legeme vi har set laaget dække idag — han lever, skjönt det har lydt iblandt os i disse Dage: Peter Larsen er død! Og denne for Verden urimelige og modsigende Tale, den rimer sig dog godt for os, som tro paa Vorherre Jesus Kristus, Livsfyrsten, der har sagt: „Hvo, som tror paa mig, om han end dør, skal han dog leve!“ (Joh. 11, 25). Thi han er vor Retfærdighed og vort Liv, og den, som tror paa ham, er retfærdig og lever selv i Døden. Og Peter Larsen trode paa ham, ikke som mente han, at han var retfærdig af sin egen Tro, nej han vidste godt, at af sig selv havde han ingen Retfærdighed, og den, han havde, tilfrev han ikke sig selv men alene Ham, som retfærdiggjør Syndere. Og han følte og erkjendte ogsaa, at hans Tro maatte nødvendig have et Ord at fæste sig til, og at lige saa lidt som Heligaanden kunde bo og virke i ham uden ved Ordet, lige saa lidt kunde han i Troen have Vorherre Jesus Kristus som sin Retfærdighed, uden i Tro paa hans Ord. Af dette Ord, Troens Ord, havde han sin Retfærdighed, fordi han erkjendte, at havde han overhovedet nogen Retfærdighed, den maatte være ham tildelt af en højere, og at intet kunde han faa til givende, uden det var tilbudt og tilsagt ham ved et Ord, og at intet andet Ord

havde lydt til ham med Retfærdigheden i Favn, end „det Troens Ord“ ved Daaben med Jesus Kristus, pint, korsfæstet, død og opstanden for ham til Syndernes Forladelse og Retfærdighed for Gud. Det er „Troen“, af den var han retfærdig; men han vidste ogsaa, at en Gave maa modtages for at have, nyttes og nytte, at uden hans Tro paa Troens Ord kunde han ikke have Ordets Retfærdighed — og leve.

Ja, han var retfærdig af Troen — og han levede af Troen. Det vidste han, at „ingen af os lever sig selv, og ingen af os dør sig selv; thi baade naar vi leve, leve vi Herren, og naar vi dø, dø vi Herren; enten vi altsaa leve eller dø, ere vi Herrens“ (Rom. 14, 7—8) — fra ham havde han Livet, den retfærdiges Liv, der med Syndernes Forladelse var givet ham i Ordet, det Troens Ord ved Daaben. Og det vidnede han, at det Liv, han levede, var Ordets Liv, Guds Søns Liv, som formedelst „Bandsbadet i Ordet“ var ifødt ham ved „Gjensødelssens og Fornøvelssens Bad i den Helligaand“ (Pet. 3, 5). Derfor vidste han ikke af andet Liv at sige, end det, som var undfanget i Ordet og født i Daaben; og hvor langt hans Liv end naade frem i Dage, Enden pegte tilbage til Begyndelsen som Kronen til Roden, som Floden til Kilden, og hvor gammel han end blev i Forstand, han vokste aldrig bort fra sin Barnetro — Troen paa Ordet, der som

„Livets Ord af Guddoms-Rod
Kilden er til Livets Flod,
Lysets Børn deri sig bade,
de af Daaben sjæle glade
dukke op til evigt Liv!“

Ja, dette evige Liv, det var vor gamle Vens Liv — og det kjendtes i sine Ytringer; thi et Liv giver sig al-

tid Dyringer — jeg vil blot nævne én. Vorherre Jesus siger: „Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal der flyde levende Vandstrømme“ (Joh. 7, 38) — og der flød Vidnesbyrdets og Bekjendelsens levende Vandstrømme af det Liv, Peter Larsen levede: hans Tro's Liv var som en aldrig udtømt Kilde, hvoraf Ordets levende Vandstrømme vældede frem til Frugtbargjørelse og Kvælgelse for deres Hjærteagre, som de overrislede. — Ja, dette evige Liv, den retfærdiges Liv, det levede han her i Stridens Land af Guds Raade og til Guds Ære — men det lever han nu i Hvilens Land, og det skal han efter Vorherres Ord leve i „de levendes Land“, thi det er et evigt Liv. Det trode han saa fast, og det bekjendte han saa frejdigt — og det var, som han i den sidste Tid trængte saa stærkt til at bekræftes i og bekjende denne sin Tro. Det var Juledag ved hans sidste Forsamling i sit Hus, at han som saa ofte i den senere Tid vilde have „D Kristelighed“ sunget, „den Sang kunde han ikke blive fri for, den flød altid op i ham, og især det Vers“:

„D, Vidunder-Tro!

du flaar over Dybet din gylgende Bro,
som Isgangen trodser i brusende Strand,
fra Dødninge-Hjem til de levendes Land,
bo lavere hos os, det huger dig bedst,
du højbaarne Gjæst!“

Bo lavere hos os! — saa har han sunget, men saa synge vi endnu — og Gud give, denne Vidunder-Tro maa bo altid lavere hos os, for vi er smaa, ja maa bo lavt i vort Hjærte!

Men, kjære Venner! nu et Ord til eder, I, som i en lang Aarrække har levet sammen med Peter Larsen paa

bette Sted. Jeg sagde om ham, at han var retfærdig — og det kan være, at mange af eder staa stille ved den Tale, idet I mindest den underlige, sære, alvorlige og bestemte Mand med de mange Kanter, som I støbte eder paa. Lad I Verden uden om og inden i eder have sine Tankter om Retfærdighed; men lær I at kjende Guds Tankter: for Ham er den retfærdig, som tror Ordet med hans Retfærdigheds-Erklæring til hver den, som døbes til Syndernes Forladelse i Jesu Blod. Guds Retfærdighed og Verdens Retfærdighed forlignes ikke godt og vække Modsigelse: den, som ved Tro og Daab er den himmelske Faders Barn, han er retfærdig for Gud, om han saa har nok saa lidt af den Retfærdighed, der gjælder for Verden — thi dens Retfærdighed er Selvretfærdighed. Det skal I vide. Og I skal vide, at Peter Larsen var et Knebstat i Guds Haand til at vække kristeligt Tros-Liv trindt omkring i vort Land og til at føre mange af vore Brødre og Søstre hen til Ham, Vorherre Jesus Kristus, som er vor Retfærdighed og vort Liv. — Og derfor skal Gud Fader have Tak af sine Børn, og derfor skal Peter Larsens Minde være velsignet iblandt hans Venner. Og vi, som elskede ham og var glade ved ham og blev varmede af hans milde Blik og hans kjærlige Ord, vi vil savne ham dybt; men med Tak for, hvad han var os, vil vi se fremad til den Dag, vi af Guds Naade skal samles med ham igjen i Fader-Huset heroventil, hvor der hverken er Skilsmisse eller Savn mere. Og se vi kun fremad i Jesu Navn,

„saa gaar det og hjemad tillige,
da er hver Glæde og hvert et Savn
et Trin paa vor Himmelsfjæ.“

Amen, Gud ske Lov, Amen!

Tilfidsst sang vi:

O Kristelighed!

du skænker vort Hjerte hvad Verden ej véd,
 hvad svagt vi kun skimte, mens Djet er blaat,
 det lever dog i os, det føle vi godt;
 mit Land, siger Herren, er Himmel og Jord,
 hvor Kjærlighed bor!

Lykkelige Lod,

at leve hvor Døden har mistet sin Brod,
 hvor alt, hvad som blegned, opblomstrer paa ny,
 hvor alt, hvad der segned, opfarer i Skj,
 hvor Kjærlighed vokser som Dagen i Vaar,
 med Rofer i Haar!

Livsalige Land,

hvor Glasset ej rinder med Graad eller Sand,
 hvor Blomsten ej visner, hvor Fuglen ej dør,
 hvor Lykken er skinnende klar, men ej skjør,
 hvor dyrt ikke kjøbes til Krone paa Vaar
 de snehvite Haar!

O Vidunder-Tro!

du slaar over Dybet din ghygende Bro,
 som Isegangen trodsrer i brusende Strand,
 fra Dødnings-Hjem til de levendes Land,
 bo lavere hos os, det huger dig bedst,
 du højbaarne Gjæst!

Letvingede Haab!

Gudbroder, nyfødt i den hellige Daab!
 O laan os den Fjederham, Anden dig gav,
 saa tit vi kan flyve til Landet bag Hav,
 hvor Evigheds Sol skinner klart allen Stund
 paa Saligheds Grund!

O Kjærlighed selv,

du rolige Kilde for Kræfternes Ev!
 Du fylder med Frelserens gavmilde Ord

Befignelsens Kall paa det kristne Gudsbord;
 o vær du vor Livdrif paa Jorden og bliv
 vort evige Liv!

O Kjærligheds Aand,
 det evige Liv i Fuldkommenheds Aand!
 O smelt du vort Hjærte ved Højaltrets Ild,
 og klar du Jordklimpen i Solglansen mild,
 saa glade vi føle, os skabes i Bryst
 de levendes Lyst!

Under Afhyngelsen af Salmen:

Guds Fred er mer end Englevagt,
 den regner aldrig Fjendens Magt,
 er lige dyb og lige blid
 ved højlys Dag og Midnatstid.

Det er den Fred med Liv og Aand,
 som Hjertet finder i Guds Haand,
 saa føler det end Dødens Pil,
 det værger sig kun med et Smil.

Det er den Fred, vor Frelsermand
 med Angst-Sved til bragt i Stand,
 og da han op til Himmels fo'r,
 sig efterlod i Fredens Ord.

Det Fredens Ord ved Daabens Bad
 den hange Sjæl gjør barneglad,
 det Fredens Ord hver Herrens Dag
 gjør rolig midt i Vaabenbrag.

Du véd det godt, Guds Menighed!
 det ene tjener til din Fred,
 at i dit Hjærte og din Mund
 er Troens Ord i allen Stund.

Thi da Guds Søn med Freden kom,
 det var kun Tro, han spurgte om,
 for den og ej for Verden al
 Guds Naade og Guds Fred er fal.

„Guds Fred“ er overalt paa Jord
 Vorherres Svar paa Troens Ord,
 saa har vi Tro, da skal med Fred
 vi indgaa til Guds Salighed! —

blev Kisten baaren ud til den blomstersmykkede Grav og
 sænket deri. — Efter Salmen:

Som Dug paa slagne Enge,
 saa falder Livets Ord
 paa kristnes Sotteseenge,
 i Sky da Haabet gror,
 og Trosten over Døden
 deraf er Førstegrøden,
 forsvundet er derved
 al Dødens Bitterhed!

Som Sol gaar ned bag Lunden
 i Havet lysblaat,
 i Sommer-Aftenstunden,
 mens Fugle kvadre smaat,
 saa gaar den Sjæl til Hvile,
 isærd med sødt at smile,
 som føler, i sit Ord
 hos os Vorherre bor.

Som let vort Legem ghsfer,
 i Sommer-Morgengry,
 mens Morgenstjærnen lyser
 og lover Dag paa ny,
 mens Sommerdagen gryer
 i hvide Morgen-Skyer,
 saa er med Livets Lys
 vort sidste Kulde-Gys!

udførte Stedets midlertidige Præst Jordpaafastelsen, be-

kjendte Daabspagten og bad Fadervor, hvorefter vi sluttede med:

Sørger ej for dem, der sove
med Guds Fred i Gravens Skjød!
De paa ny skal Herren love,
takke højt for Hvile sød,
ja, for Sejer over Døden,
Ungdoms-Liv i Morgenrøden,
Gildes-Færd ad Konge-Bej
til den Sal, som synker ej!

Selv han os har aabenbaret,
til de sømme Hjærterø Trøst,
at naar han i Sky forklaret
skrider frem med Torden-Røst,
først Han, som Basunen gjalder,
Gravens Folk til Lyset kalder,
vinker saa fra Mark og By
alle sine op i Sky!

Kristine! hvilken Morgenrøde,
mange mørke Timer værd,
naar vi, levende og døde,
mødes med vor Herre kjær,
skal i Himlens Glans og Ære
evig hos vor Frelser være,
love Gud med Engle-Røst!

Huffer, det er Herrens Trøst! —

og henvend Kl. 5 var den Mand stædet til Hvile, fra hvis Grav den store Benneffare, mens Mørket alt sænkede sig over Kirkegaarden, drog bort med et Gud ske Lov og Tak for den bjærve, danste Vonde og Kristenmand, der skjønt ikke indviet Præst kunde paa sit Vægmandsstade gjøre Apostlen Pavlus' Ord til sine: „jeg har arbejdet mere end alle de andre!“ I Troen levede han, og i Troen bøde han; i Haabet sultede hans Sjæl under Syn-

dens Byrde, og i Haabet sover hans Legeme til Morge-
nens Frembrud, i Kjærligheden længtes hans Hjærte i sit
jordiske Hylster, og i Kjærligheden hviler hans Aand i den
himmelske Fred — Gud glæde hans Sjæl i Himmerrig!
Han vinke ogsaa os som tro og gode Tjeuere ind til Vor-
herres Glæde — der,

„hvor Troen hviler
og Haabet smiler,
kun evigt iler
vort Gud ste Lov“! —

os, saamange, som her med Pagtens Ord i Hjærte og Mund
stamme paa, hvad vi da evigt skal udjuble med alle de
forløste og Englenes mange Tusender:

„Halleluja for Gaaenden,
som Herren har os raft!
Halleluja for Aanden,
som Livet os har bragt!
Halleluja for Grens Krans,
for Hvilen efter Baanden,
for Glæden i sin Glans!“

Minderøster.

Peter Larsen.

(Af S. P. Lillesø.)

Da Lyset brændte mat i Danmarks Kirke
og Kuldegys gik gjennem Folkets Bryst,
da stod som Helt paa Landens Danevirke
vor gamle Ven, og kæmpede med Lyst;
han brød sig ej om Daarers Spot og Latter,
men følte dybt for Hjærtets bedste Skat,
og hvad de verdensfloger aldrig fatter,
det var hans Glæde i den kolde Nat.

Det var i hine trange, mørke Dage,
før Frihedsfolen trængte gjennem Sky,
da Herrens Benner sad med Suk og Klage
og længtes stille efter Morgengry,
da Baand og Fængsel fulgte Landens Tale,
mens Mandløsheden gik i Hædersdragt,
da Folkelivet laa i Søvn og Dvale,
mens Skin og Skygge gjaldt som Maal og Magt.

Og da det dagedes i Danevangen,
og Kristenfolket samlede i Fred,
da brød den gamle ud i Takkensfangen
til Livets Gud for Lyk og Kjærlighed,
da blev han ung igjen i Sind og Tante,
med Hjærtet fuldt af Haab for Folk og Land,
da stod han blandt de unge som den ranke,
den friske, muntre, gjæve Hædersmand.

Et Brev fra Udlandigheden.

Til Peter Larsens Enke fra Ludvig Wagner i Alminde.

Njaccio, Korsika, 7de Januar 1873.

De skal ret have inderlig Tak for Telegrammet, som jeg fik nu i dette Øjeblik. Ellers havde det ikke været muligt for mig at uaa frem med Hilsen, før vor kjære, gamle Ven blev henbaaret til sit sidste Hvilested; nu kan det nok ske, men Dampskibet gaar om en Time, og De kan nok forstaa, at det er ikke nemt at skrive saadan med det samme. Det er ikke blot Dem, som har tabt, ikke blot alle Vennerne derhjemme, men ogsaa vi føle det dybt. Men derfor Tak! at De straks lod os det vide, at vi, om vi end altid mødes i Bønnen for Gud Faders Ansigt med alle hans Børn, hver Gang vi bekjender Troen og beder den velsignede Barnebøn Fadervor, at vi saa dog ganske særligt kan mødes med eder nu i disse Dage i eders Sorg og i eders Haab.

Ja, Gud ske Lov! at vi kan føje til: og i eders Haab! om der ogsaa rinder mange Taarer i disse Dage, saa er det ikke af Mistvivls og Bantroens stride, bitre Taarer, men Kjærlighedens Guldtaarer. Og anderledes kan det jo ikke være; den gamle Stridsmand, som nu er gaaet til Hvile, han kæmpede jo for Sandhed og for Kjærlighed, hvor haardt han end saa tit kunde fare frem; og derfor skete det underlige, at medens Verdens Børn bliver altid mere ene paa deres Vej, naar de onde Dage kommer, de Nar, om hvilke de maa sige: „de behage os ej“, og de derfor har tusend Klagemaal over den utatnelige Slægt, og gaar i Graven usorstaede, — saa havde vor kjære Peter Larsen den Lykke, at medens han begyndte usorstaet og miskjendt, spottet og forjult, saa kom der altid flere og flere, hvis Hjærte blev opladt til at se,

baade hvor godt han selv mente det, og at han ikke blot gif frem i sit eget Navn, men havde en størrees Fuldmagt, havde Ham at ty hen til, naar Kræfterne svigtede, for at hans Styrke kunde fornødes. Og dette er da den dybeste Grund til vort Haab, ikke at mange eller saa forstod og elskede vor gamle Ven, som nu er kaldet bort, men at han troede paa sin Gud og Frelsermand, ja at han havde fundet Hvile i det Troens Ord, som er saa stærkt, at al Helvedes Befæstning intet formaar derimod, og saa blødt, at det kan udtales af Barneunge, „Demantstjold mod Luepile, Moderstjød til Barnehvile“. Derfor skal det kjendes, at vore Taarer rinder saa sagtelig, at der er Glæde i vor Graad, trods Længselens og Sørnets Smerter.

Saa, I kjære Venner! med hvem vi har delst saa meget: det blander Bemød i vor Tanke om Gjenfynnet, at der er saa mange, som vi ikke skal træffe, naar det en Gang forundes os at komme hjem igjen; gamle Grundtvig og Svendsen og nu Peter Larsen, og flere vil der vel blive! men saa være det vort Ønske og vor Bøn, jærlig naar vi tænke paa vore Hørdinger — og til dem hørte Peter Larsen, som havde faaet sit Kald ikke af Menneſter, eller ved noget Menneſte — at der maa vokse andre op i samme Aand. Dengang da Elias blev hentet hjem til det himmelske Fædreland, da var det alt store Ting, at de to Parter af hans Aand fik Hvile over Elifæus, og hvor tit maa man ikke sande Esaias Klage (57, 1): „Den rejsfærdige outkommer, og der er ingen, som lægger det paa Hjærte; fromme Folk kaldes bort, men der er ingen, som giver Agt derpaa; thi den rejsfærdige kaldes bort, før det onde kommer.“ Saadan ved vi, i alt Fald efter de sidste Ords Lydelse, at det gif i de Dage, da Morten Luther blev kaldet hjem fra denne Verden, hvor han havde haft

faa megen Møje og Befvær. Jeg véd ogsaa, at Peter Larsen i Mismod kunde tænke paa dette Ord; thi det er jo gjerne saa, at i det 'aandelige Tegn staar mod Tegn, at, om der er Livets Tegn og Haabets Tegn, saa findes der gjerne Dødens Tegn ved Siden af, for at vi ikke skal flaa os til No og mene, at der er Fred og ingen Fare. Men ret egentlig var han en Haabets Mand, og lad os derfor huske ved hans Vaare, hvad Grundtvig sagde, da Kristen Kold døde: Naar vi gamle gaar bort, da grønnes det i Danmark: og naar vi blot huske paa at se ud over det mørke Svælg, som stiller os fra „det livsalige Land“, saa synes mig, vi kan ikke tvivle om, at hver den, som for Alvor elskede vort Folks og Guds Me-nigheds Sag og kunde bede for den herude stærkt og in-derligt, den maa kunne gjøre det endnu bedre hjemme i vor Frelfers Favn, fri for Synd og al Urenhed. Mon det ikke skalde være, hvad David har ment, naar han siger: „kostbar i Herrens Dine er hans helliges Død“ (Slm. 116, 15), eller i alt Fald hvad der ligger os saa saare nær, naar vi føle, at „Helgen her og Helgen his-set er i samme Menighed!“

Midt i den første Sorg kan jeg dog straks sige: hvor dejlig en Tid var det dog for Peter Larsen at kal-des herfra; det er omtrent lige et Aar siden, at vi var sammen i Binding, hvor han talte saa bevægelig til de unge og bad for dem, at det dog maatte opfyldes paa dem, hvad Apostlen skriver, at I ere stærke og have over-vundet den onde (1 Joh. 2, 14); da talte han netop og-saa om, at han nærmede sig Støvet's Aar, de syv Gange ti, saa jeg er vis paa, det alvorlige Budskab at gjøre sig rede og drage herfra, er ikke kommet usorvarende bag paa, men han har kunnet svare, som Bruden svarer sin Brud-

gom, naar han kommer at føre hende hjem. Og nu at han fik holde Jul, hvor dyrebar maa dog den Forsamling have været for alle dem, som fik være med; og at han blev kaldet hjem til Vorherres Glæde paa Helligtrekongersdag, han, hvem Hedningemissionen laa saa meget paa Hjærte, for hvem dette var saa kjær en Mærkedag! ja, nu faar han høre bedre Lovsange, end naar vi hørte ham af fulde Hjærte med sin vældige Røst istemme Julefangene. O, hvilken Salighed en Gang at samles paa Vorherres Jesu Dag, naar vi skal gaa paa de lyseblaa Stjærnetæpper gladelig til Kirke; da skal vi ogsaa høre hans Lovsang, og selv istemme evig Lov og Pris for Gud Fader! Amen!

Til Minde om Peter Larsen.

Af S. N. L. Schjørring i Høddø.

Som en gammel Ven af den afdøde Hædersmand, og som den, der i henved 19 Aar jævnlig kom i hans Hus, der saa ofte samlede de adspredte Guds Børn, havde jeg ogsaa ønsket at være med, naar han stædtes til Jerde og, hvis det kunde falde sig, sige et Par Ord ved hans Kiste. Men da jeg nu ikke har kunnet naa frem den lange Vej, da Jordbæstelsen kom 1 Dag tidligere, end jeg havde ventet, ønsker jeg dog at bære frem et Skjæggerids af det Ord, som jeg havde tænkt at tale til Minde om vor gamle kjære Ven. —

„Kan du gjennem din Strid og din Daad
redde det barnlige Smil til det sidste,
da har du Regnbuen over din Graad,
da har du Storien paa din Kiste.“

Dette Vers af en af Nordens Skjalde synes mig passer paa vor afdøde bedre end paa mange af os; og da jeg netop i Zuledagene var kommen til at mindes dette Vers, (jeg har aldrig læst det, men hørt det), kom det frem, da jeg fik Budskabet om, at vor Ven var sovnet ind.

Der tales i Verset om Strid, og det passer godt paa vor nidkjære og ivrige Ven. Han var en Stridsmand, om han end aldrig havde været i Krigens vilde Yue. Han var af Naturen skabt til Strid og Kamp. Han kunde forstaa, hvad Grundtvig synger:

„Stride vi maa i den løbende Tid,
Livet hernede er Strid! . . .“

Det var igjennem Strid og Kamp, at Livets Gaade klarede sig for ham; det var gjennem Strid, at han vandt mange af sine Venner, og det var gjennem Strid, at han vandt sig selv. Da derfor i hans Ungdomsaar, 1825, den livligste og betydeligste Kirkekamp begyndte, som Danmark har kjendt, var det naturligt, at P. Larsen, der som Ungkarl var bleven opvakt ved Lægmandsordet, tog med Liv og Lyst Del i den og stillede sig paa den Side, hvor han mente, Livet var, og som ogsaa førte ham mere og mere til Lys og Sejr. Han har fra sit Lægmandsstade taget en saa betydningsfuld og velsignelsesrig Del i Kirkekampen i Danmark, at hans Navn her aldrig vil glemmes. Og da saa Folketampen begyndte herhjemme i Aaret 1848, og de fædrelandske og politiske Spørgsmaal kaldte til Strid, da var han ogsaa med, om han end aldrig fik sit folkelige Stade saa sikkert og saa klart som sit kirkelige. Thi Karret vil gjerne smage af, hvad der først kommer i det. Og P. Larsen blev først kristelig vakt, siden folkelig. Ja, han var en Stridsmand af første Klasse, en Peters Na-

tur havde han, ikke blot hans Navn; en Luther forstod han, og hans Ord: lad Aanderne kun tørne samme! biligede han. Selv tørnede han ofte sammen endog med sine bedste Venner, og det var ikke altid saa let at omgaa ham.

Men var han end Stridsmand, han bevarede dog det barnlige Smil midt under sin Strid. Striden for Freden kun var hans Lyst, som alle Kristi Kæmper maa sige. Thi det barnlige Smil, det er den Guds Fred, som Gud os gav i Jesu Navn til Bod for alle Savn, som Jesus kjøbte med sit Blod og efterlod sin Menighed. Det barnlige Smil, det giver Aanden os i Fædtergave, naar han indaander os med vor Frelseres Nøst Fred i det betlemte Bryst og hvisser til os hver Dag: du er et Guds Barn, dine Synder ere dig forladte, Fred være med dig!

Derfor var det vor gamle P. Larsen saa let at tilgive; derfor kunde han selv med de graa Haar blive saa barneglad; derfor kunde han saa godt med Børnene, som naar han kom ind i en livlig Børneskole. Jo, han havde reddet det barnlige Smil til det sidste, og jeg tvivler ikke om, at de, som stod hos ham i den sidste haarde Strid, saa Spor af dette Smil.

Der tales i Verset om Daad, og det passer paa vor virksomme og slittige Ven. Thi han var en Daadsmand i det smaa som i det store. Der var ingen, som han kunde mindre lide end dem, der vilde snafte sig fra det. Guds Rige bestaar ikke i Snaak men i Kraft, det apostoliske Ord kjendte han. Og han fik ogsaa fuldtbragt noget i sine Dage. Fra den Stund, han fik noget af det jordiske under Hænder, arbejdede han utrætteligt, og det var en Fernøjelse at se hans Gaard og hans Kram. Men Guds Gjærning, at vi skulle tro paa hans enbaarne

Søn, var dog hans stabige og kjæreste Tante, og for den var han paa Færde Nat og Dag og sparede ikke hverken sine egne Ben eller sine Hestes. Derfor har hans Fod betraadt alle Veje og Stier i vort Fædreland, og Broderlandet Norge besøgte han mange Gange. Selv ud til Vesterjyllands Egne gik han paa sin Fod, da han ikke kunde kjøre for Sne; som da han besøgte mig første Gang i mit nuværende Hjem. Derfor taalte han Spot og Forhaanelse og var dog glad i Vorherre. Ja, det skal siges ved hans Grav: han har arbejdet mere end alle de andre; og det skal lyde til os andre: arbejder, medens det er Dag! Natten kommer, da ingen kan arbejde. Og først og sidst glemte han ikke at tage sig selv med i den Guds Gjerning. Tag dig selv om Næsen — var et af hans Yndlingsord. Ja, han prædikede vel for andre, men glemte ikke at bede med Apostlen, at han ikke selv skulde blive forstødt.

Men var han end ivrig i sin Gjerning, baade den jordiske og den aandelige, saa tror jeg dog at kunne sige med Sandhed, at det barnlige Emil blev reddet under dem begge, under al hans Daad. Et Vidnesbyrd derom var hans Gavnildhed. Ja, vi ville ikke holde Lovtaler over vor Ven, men vi ville holde Lovtaler over den Herre, hvis Husholder han var, og hvis Ord han forstod: Gjør eder Venner ved det urette Mæmmon, at de maa modtage eder i de evige Boliger. Ja, jeg kjender ingen, som prøvede paa at gjøre det bedre end han. Og naar vi ville spørge, hvorledes kunde han dog have en saa rund Haand (skjønt han selv tit sagde, at han som alle Bønder mer eller mindre — var gjerrig) — da svarer jeg: han havde reddet det barnlige Emil, den barnlige Tro paa Gudsader, og var fri for denne Verdens Bekymringer, de

flemme Torne, der vil kvæle den gode Sæd. — Og naar han kunde taale Spot og Forhaanelse for Jesu Navns Skyld som faa — var det da ikke ogsaa, fordi han havde reddet Barnefsmilet og fra det højere Barnefælde faa ned paa det hele.

Der tales ogsaa i Verset om Graad, og det kan nu ogsaa anvendes paa vor følelsesfulde og bløde Ven.

Som en Kvinde, nem til Graad, var han. Ja, det er Sandhed. Han græd over sin Synd, som Peter græd han bitterlig og blev oprejst ved Naadens Ord. Han græd over Verdens Daarflaber og Uretfærdighed, han græd over Sorg og Nød.

Oste syntes vel selv hans bedste Venner, at han gik for vidt i dette Stykke og gav for meget efter for sin Natur. Og en af dem, som var skarp og træffende i sin Dom (han er nu ogsaa hjemgangen), sagde en Gang, at denne Græden kom af Føleri, ej af den ægte Følelse. Men det tør jeg ikke sige, jeg tror, det var Sandhed for hans Natur, og vi tør nok anvende det trøstefulde Ord paa ham: De, som faa med Graad, skal høste med Frydefang.

Og der var den Forffjæl paa hans Graad og de uægte Verdens hykkelske Lærere: at han, som Verset siger, havde Regnbuen over sin Graad. Ja, havde han reddet Gudsbarnets salige Smil og Fred til det sidste, faa havde han ogsaa Regnbuen over sin Graad: Forjættelsen om Glæde for Sorg, Frydefrig for Graad. — Ja, det kjendtes ogsaa i hans sidste Aar, og han takkede tit med Lærere (som vi hørte ved det sidste Bennemøde i Dons) sin efterladte trofaste Hustru for, hvad hun med Hjærtets rolige og stille Væsen havde bidraget dertil. Visstelig tør vi

haabe, at hans Taarekilde nu for evig er standset, som hans Ungdoms kjæreste Salmedigter synger:

„Sandt er det, i saa mangen Nød
tit Taarestrom paa Kinden flød,
men Gud har dem,
straks de kom hjem,
aftørret paa sit Skjød!“

Dg saa ville vi ogsaa finde det, som Skjalden kalder „Glorien paa hans Kiste“. Ja det er ikke, fordi jeg vil have Peter Larsen sat paa Helgen:isten, at jeg har taget dette Vers til Udgangspunkt for mit Afstedord om denne Ven. Thi han vilde selv svare, dersom han kunde: Gud vær mig Synder naadig! Der er kun én, der bar Helgenglorien herne med Væge og Kette, han, hvis Skjold var uden Plet, den Herre Jesus Kristus. Dg vi tør ikke opløste Djet til Martyrskaren og Apostelkredsen, der staar i Livets Bog tegnet med Helgenglausen, som de laante fra ham, al Verdens Sol. Men Helgennavnet har dog Vorherre Kristus givet alle sine kjøbte, troende og døbte, som det hedder:

„D skriv dit Navn i vores Hjærte,
og vores i din højre Haand,
saa vi med dig har Fryd og Smerte
tilfælles i den Helligaand!“

og det Helgennavn vilde vor afdøde gjerne bære. Da det for mange Aar siden gik op for de kristne her i Landet, at de vare kaldte med dette Navn, og man i Fyn spottende spurgte Peter Larsen, om han ogsaa var hellig, svarede han (han har selv fortalt mig det), at han gjerne vilde være det.

Men med Helgennavnet følger ogsaa Glorien, som en Afglans af hans Glorie, som vil herliggjøres i sine hellige og beundres i sine troende.

„Kan du gjennem din Strid og din Daad
redde det barnlige Smil til det sidste,
da har du Regnbuen over din Graad,
da har du Glorien paa din Kiste.“

Med disse Vers være dette Afskedsord sluttet. Gud bevare alle oprigtige kristne i vor Daabs Pagt, vor Barn-
doms Tro, da er ogsaa det barnlige Smil reddet, og da
har vi Regnbuen over vor Graad og Glorien paa vor
Kiste! Fred være med Mindet om vor gamle Ven!

Nogle Træk af mit Samliv med Peter Larsen (Ekræppenborg.)

Af Wilhelm Birkebal.

Man har ønsket et lidet Vidnesbyrd fra mig om
Peter Larsen (Ekræppenborg), da jeg i 31 Aar stod i det
nærmeste Forhold til denne mærkelige, baade fra Hjærtets
og Aandens Side fremragende danske Bondemand. Og
jeg har ikke villet undslaa mig derfor, fordi jeg, som var
hindret i at være til Stede ved hans Jordfæstelse, ogsaa
gjærne vil være med til at lægge en lille Vindeblomst paa
hans Grav. Hvad han har været for mig og mine, glem-
mer jeg aldrig; „Mand baade til Haand og Mund“, som
vore Fædre sagde om rigtige Danemænd, var han; og det
har ogsaa jeg erfaret og høstet godt af i det lange Sam-
liv. Imidlertid skal det ikke blive mange Ord, jeg bru-
ger; det vilde kun blive Gjentagelse af det samme, efter
at saa mange alt offentlig har skildret Manden, særlig N.
J. Termanjen og E. Schröder. Jeg skal kun dvæle kort
ved noget enkelt af det meget, der er at sige om ham,
noget, som staar i Forbindelse med mit eget personlige
Liv, og hvorved vi kom i Berøring med hinanden.

Den første Gang, jeg saa Peter Larsen, var den 27de Oktober 1841, da der blev stiftet et Missionssekskab for Mellemjylland i Sønderomme, hvor jeg den Gang var Sognepræst vidt ude paa Heden. — Han kom da kjørende fra Dons med en hel Bogn fuld af Østjyder og var naturligtvis, da vi efter Guds tjeneften i Kirken samledes først i Skolen, siden i Præstegaarden, Ordfører for Bønderne og holdt navnlig i Skolen en Tale til de med Sagen lidet kjendte Hedeboer, der havde Hjærteklang og indtrængende Kraft. Der tegnede han sig ogsaa for et klæffeligt aarligt Bidrag til Gjærningens Fremme. Jeg huffer endnu tydeligt, hvilket Indtryk hans levende Personlighed og især hans dybtliggende gjennemtrængende Dine med de buffede Bryn over, gjorde paa mig, som da endnu kun havde set og kjendt meget faa af de saakaldte „hellige“ blandt Vondestanden. Jeg tror, at vi straks blev gode Venner og dette Venkskab strakte sig fra den Dag gjennem hele Livet til hans Dødtgang. Ikke dog saaledes, at der aldrig var Rivninger imellem os; thi det var der tit, fornemmelig i de første Aar efter vort Kjendskab. Da var han nemlig endnu mest levende i det gamle pietistiske Levesæt og Tankesæt, saa der stundom kunde komme noget frem hos os yngre Folk af den grundtvigske Skole, som stødte ham, og, da var han straks paa Færde med sit Indhug som Kavallerist — thi han hørte i aandelig Betydning til Rytteriet i Vorherres Slagerden — og det var altid varmt. Jeg mindes saaledes en Gang, vi sad sammen paa Rudslesædet i hans Bogn, dragende til en gudelig Farsamling, at han angreb mig for et Stykke jeg havde skrevet om Pietisternes „Pirringsmidler“; han glemte alt omkring sig, sægte med Piffen i Lusten over mit Hoved, som vilde han slaa mig, saa forbi kjørende Folk holdt stille paa Bejen med

stirrende Blik og ventende et haandgribeligt Sammenstøb. Men denne ærlige, hensynsløse Færd, hvorved han fik Luft for sin Følelse, gjorde da ogsaa, at han slap for den Pinagtighed, som andre Pietister tit laa under for: at gaa og gjemme paa Bitterheden i Tavshed, indtil det blev Galde. Naar han saaledes havde udtømt sin Alterhed, var han atter den gamle, milde Peter Larsen, der kunde se en saa usigeligt hjærteligt ind i Djet, og alt var glemt, naar han da tiltrode vedkommende Ærlighed og Sandhed. Man kunde endogjaa stundom fristes til en Gang imellem gjerne at ville se ham saa bister, for saa bagefter at se den næsten jomfruelige Undseelse og Ydmyghed, hvormed han søgte at gjøre det godt igjen, naar han følte, at han var gaaet for vidt. Jeg kom jævnlig til ham i Dons til hans store, mægtige Forsamlinger, hvor der for det meste var godt at være, og hvor man fik Indtryk af en stor Samsundskjærlighed, og hvor navnlig Salmesangen bruste baade vældigt og blødt med P. Larsens underlige dybe Stemmes, jeg kunde næsten sige, Orgelklang, tonende gennem alle de hundredes Røster. Han kom ogsaa tit til os i Sønderomme om Søndagen, førende med sine store hvide Heste, og med en Vogn overfyldt af 10 til 12 Personer, Mænd og Kvinder, fra Østen, sjønt det er syv stive Mil igjennem det dybe Hedeland. Det var ham om at gjøre at saa saa mange med som muligt, og han stæde ikke i sin opofrende Kjærlighed selv at gaa ved Siden af Vognen den halve Vej for at derved en til kunde komme med. Det var altid en Højtid for mig, naar jeg saa de hvide Heste langt borte paa Bejen; thi jeg vidste da, at jeg fik Søndagsliv og Søndagslys med ind i min Præstegaard paa den fattige Hebe. Det var ogsaa gjerne saaledes, at han bragte noget haandgribeligt med: en halv

Lønne Hvede, Smør osv. Det var hans Lyst at give og meddele. — Et af disse Besøg staar især for mig i et velsignet Lysstjær, det var paa anden Juledag 1847, da Peter Larsen kom med daværende Rand. Svendsen (Jelling) og Gmnd. Poul Rasmussen fra Sanderum her i Fyn. De Par Dage, vi da var sammen i Sønderomme, hører til mine kjæreste Minder.

I Sammenhæng hermed staar Peter Larsens og fleres Forhold under det Bygningsarbejde, jeg havde for i Aaret 1846, da min gamle Præstegaards Beboelseslejlighed blev nedrevet og en tildels ny opført. Jeg havde faaet 800 Rbd. Aaan dertil af Stiftets offentlige Midler; Bygningen kostede 1200 Rbd., og jeg fik 200 Rbd. tilovers. Den Regning er nok irrational efter Kramers Regnebog; men Sagen er, at Kristentjærligheden, som gjorde Stykket op, selv er inkommensurabel med al Slags Verdensregning. Trossællerne fra Østregnen kom nemlig mig fattige Præstemand til Uudsætning med hele store Forsendinger af Fødemidler til de mange Haandværkere, med Frikjørsel af Bygningstømmer osv., ja, med Foræringer af dette og hint, som skulde bruges. Mine Hedeboer i Sognene, som hidtil ikke havde kjendt den Slags Samfund, og som ogsaa var trykkede af smaa Raar, gjorde store Dine over al denne storartede Godgjørenhed; jeg tror, mange derved fik den første Anelse, et Glimt af, hvad kristen Fællesskab har at sige. Peter Larsen var ikke den mindst garmilde i denne Tid, og, da han en Gang kom med Bognen iblandt Andet fuld af et stort Antal Flæskstinker for Arbejderne, udbrod min Nabo, en Gaardmand, til en anden: „Tænk, han kom til Præsten med saa mange Stinker, to Tommer Flæsk var der paa dem — det er Kjærlighed!“ — Vi kaldte siden altid dette Flæsk „Kjærligheds-Flæsket“.

Da jeg forlod Jylland for at drage til Fyn, fulgte Peter Larsen mig med de bedste Ønsker og gav mig velmente Raad om, hvorledes jeg skulde stikke mig blandt Fynboerne, hvilke han som sødt Fynbo kjendte saa grundig. Fra denne Afsked vil jeg anjøre et lille Træk, som viser, at, saa tjenstvillig denne kjære Ven var til Hjælp ved alle Lejligheder, hvor hans Hjærte tilskyndede ham dertil, saa libet vilde han gjøre noget i denne Retning, naar han ikke kunde gjøre det af Hjærtet. Jeg havde bedet ham om at kjøre et Læs Flyttegods for mig til Frederiks. Han svarte: „Nej, nu skal jeg pløje og saa, og søjede jeg Dem og saa siden den Dag savnede Heste og Bogn, saa blev jeg arrig, og det har hverken De eller jeg godt af. Saa blev det jo en ond, ikke en god Gjærning.“

Efter min Besættelse i Nysslinge kom jeg naturligtvis skjælden til Dons i flere Aar, hvortil ogsaa hidrog meget, at jeg de første 15—16 Aar i Fyn var meget svag og lidende, saa jeg kun til Nød kunde besørge det allernødvendigste. Peter Larsen med Nejsfæller kom derimod temmelig hyppig i Besøg hos mig, og det var altid en saare stor Opplivelse for mig. Han var en stærk Natur og gif altid uden Omsvøb lige løs paa Kjærnen i Sagen. Da vi en Gang talte sammen om min syge, forpinte Tilstand, hvorunder jeg maatte daglig med min lille Levning af Kraft tage mig sammen, for at holde Hovedet over Vandene, maatte klamre mig til Ordet af Herrens Mund, og tro selv da, naar alt Lys syntes slukket for mig, — da erindrer jeg, at han sagde til mig: „Na, jeg er i Grunden slet ikke bedrøvet over, at De har det saaledes; thi det er Vorherres Højstole, og nu skal De lære der rigtig at kunne prædike Evangeliet meget bedre end før, saa baade

vi og De faar Gavn af denne Sygdom.“ — Disse Ord kunde styrke mig vidunderlig.

Da jeg blev affat fra mit Embede 1865, var Peter Larsen Fyr og Flamme. Han rejste til Kjøbenhavn, gik til Kongen, talte indtrængende min Sag og forestillede ham, at han burde indsætte mig igjen i Nyslinge Kald. Der hørte Mod og god Samvittighed hertil, thi det var P. L., som kort før i samme Efteraar havde talt til Kongen paa Kolding Torv saaledes, som man véd. Mon Kongen har kjendt ham igjen? Han blev vist til Biskop Martensen og var atter der en varm og frimodig Talsmand. Biskoppen sagde iblandt andet — jeg har P. Larsens egne Ord for det — at han var ikke bange for en grundtvigsk Frimenighed, da det jo endog kunde være ret fængslende at se en saadan. Bondemanden svarede, at, vilde Biskoppen gjerne se det, kunde han snart faa sin Lyst styrket, maasse i større Omfang, end han anede. Imidlertid, disse Skridt fra hans og andres Side, for at forebygge en vanskelig og uberegnelig Tilstand, blev som bekjendt, uden Frugt. Og, da det nu viste sig, saa var han næst efter min egen nærmeste Kreds her i Nyslinge, den første, der bad mig, om han maatte være med i Frimenigheden, hvortil jeg med Glæde svarede ja, da det havde noget at sige, at have en saadan trostærk Mand med under Forhold som disse, hvor jeg følte, at, hvis vi ikke viste os Opgaven voksne af Guds Raade, da vilde vi berebe Kirkefriheden i Danmark et stort Nederlag, og gjøre Herren Skam, og det var min største Uengstelse og Frygt. Tjenderne sagde, at jeg af Trods og Hevn gjorde Skridtet. Kunde de have set ind i mit Hjerte i de Dage, Balget skulde træffes, vilde de have opdaget, at havde jeg turdet følge min egen Lyst, da havde jeg hel-

ler end gjerne skjult mig i en Krog. Det turde jeg nu ikke; men at Vorherre trods al Skrøbelighed hjalp os ud af Faren og over al Forventning velsignede denne Gjerning, det tror jeg kom deraf, at der var saadanne ædle, stærke Personligheder med i Sagen med Naadens dybe Erfaring, der kunde stride og bede, vaage og arbejde i Jesu Navn. — Jeg er vis paa, at P. L. har været en af de gode menneskelige Støtter for denne Sag. I de første Aar, efter at Skridtet var gjort, kom jeg flere Gange over til Dons, hvor jeg prædikede i Peter Larsens store Forsamlingsaal for mange hundrede Menneſker og tog hele Skarer til Alters. Det var ejendommeligt rørende at udbele Nadveren til disse Mænd og Kvinder, som knælede paa nogle Lag nhøvlede Brædder under Afsløsningen og Nadveren selv, men hvor man havde en levende Fornemmelse af, at „Guds Ord og Gave er ikke bundet“, hverken til Huse af Sten og Træ (Kirkebygninger) eller Messeskælder osv., men har sin Kraft i sig selv for alle troende Sjæle. — Da Menigheden var fæstnet og Anerkjendelsen fket 1868, løstes jeg fra dette „Annekſ“, baade fordi jeg kunde ikke overkomme denne Tjeneste saa langt borte, og fordi Jyderne ikke i Længden kunde have sin Præst i den Afstand. Men dette Forhold skal aldrig glemmes. — Et lille ejendommeligt Træk skal dog endnu meddeles fra denne Tid. Da P. L. ægtede sin anden Hustru, blev han ifølge Kongebrev viet hjemme i sin store Stue af sin gamle Præst, Sveistrup, og jeg kunde da, som den, der nu var anerkjendt af Folketirken, give Sveistrup Bemyndigelsen til at forrette Handlingen, hvilken han behøvede, fordi han den Gang var affat af Prøjsertkongen og var ikke Sognepræst.

Jeg gaar nu over til en lille Skildring af mit længste daglige Samliv med min afdøde Ven, hvilket tillige fal-

der imod Enden af hans Løbebane. Det var paa vor Fællesrejse til Trendhjem i Sommeren 1871. Ungdommelig, som han var, ønskede han ikke sine 69 Aar, men meldte sig straks til Følgeskab. Og, hvad der glædede mig over Maade, var det, at han bragte med sig en af Danmarks bedste og aandsfuldste Obelsbønder, N. J. Ter-mansen. Vi blev 13 i Følge. Jeg havde aldrig saaledes set P. L. i sit Forhold til Naturens Størhed og Skjønhed, og jeg lærte da at kjende en ny Side hos ham. Paa hans aabne og umiddelbare Sans gjorde Norges Klippe- og Dal-Natur et mægtigt Indtryk, og, vant, som han var, uden Hensyn at give sin Følelse Luft, hørte vi hans høje, tit noget uharmoniske, Raab gjenlyde imellem Fjeldene, saa det sfingrede igjen. Jeg havde været lidt ængstelig ved Tanken om, hvorvidt den gamle Mand skulde kunne udholde denne lange, besværlige 5 a 6 Dages Rejse uafbrudt over Stok og Sten. Men han holdt sig ypperligt. Rigtignok brød hans Fremfusenhed ikke saa sjældnen frem, især overfor de norske „Styds-gutter“. Naar vi i rullende og næsten rasende Hæart fore ned af de bratte Klippevægge med den dybe Afgrund, hvor-nede Elven sfummede, paa den ene Side og den 1000 Fods stejle Fjeldvæg paa den anden — thi saaledes kjører man i Bogn, krybende opad, med mer end Jernbanefart nedad — da gyste det i ham, og, naar han saa til-lige saa, at Seletøjet var i en meget ringe Tilstand, idet snart en Mem sprang, snart et Spænde tabte sin Torn, snart vel ogsaa at Gutten slap Tømmen, — da forekom ham saadan Kjørsel uforsvarlig og samvittighedsløs, og hans medfødt Alterhed brød ustandset frem, han sfjældte „Styds-gutten“ ud: „Du er en Klodrian, jeg stoler mere paa de danske Heste end paa de norske Kusse — du kan

jo ikke kjøre" osv. Det skete da — sagde de, der sad paa Bogn med ham — stundom, at den norske Forbittrelses Glød viste sig paa Kjøresvendens Anslyn, og man frygtede næsten for, at han skulde gribe til sin Kniv som hang i hans Belte. Mine Fæller kom da hen til mig og bad mig, om jeg vilde tage P. L. op paa min Bogn; thi de kunde ikke styre ham; de mente, at jeg, hans gamle Ven og Præst, bedre vilde kunne det. Det skete da, og naar saa hans Ubændighed brød frem, sagde jeg til ham: Høst paa den gamle Salme, vi saa tit har sunget hos Dem i Dons: „Taalmødighed behøves“ osv. — nu skal De vise det i Gjerningen, — da bøjede han ydmyg sit Hoved og tav, indtil atter ved ny Lejlighed Naturen gik over Optugtelsen. — Og saa igjen — hvor lunefuldt og fuld af vittig Skjæmt, han kunde være! Paa vor Bogn havde vi en gammel Bognmand fra Trondhjem, med vejrslagent Anslyn, barket Hud og Trækkene saa stive som udskaarne i Træ. P. L. sad hos ham paa Forsædet og gav sig i Kæst med ham. Skjønt de fra først af havde ondt ved at forstaa hinanden, lykkedes det dog nogenlunde efterhaanden, og P. L. tiltalte ham saa indtrængende og lunefuldt, at det var mærkeligt, hvor dette gamle livløse Ansigt forandrede — jeg saa der bagved hans Smil med Læberne udvidede næsten til Ørerne, og der kom virkelig Solskin over det tørre Ansigt. Det var skjønt at se. „Det er en rar (usædvanlig, mærkelig) Mand, den P. L.“ sagde han til mig.

I Trondhjem og Omegn var P. L. Trøndernes Indling, saa mild, ejendommelig, alvorlig og dog kjærlig han var. Jeg glemmer aldrig et stort og fint Selskab, den danske Konsul Dahl i Trondhjem gjorde for os. Der var Folk af alle Slags: Vi danske Grundtvigianere, en

Haugianer, en Sangerinde fra Paris, aandrige Verdensfolk, endog en Slesvigholstener. Der blev holdt mange Taler ved Bordet — da stod pludselig P. L. frem med Champagneglasset i sin Haand og holdt en humoristisk Skaal-tale for Kvinden, og gjorde det rigtig godt. Alle de fine Damer rejste sig og maatte hen og klinte med den danske Bonde, der stod der i sin grove Badmelsfrakte og store Støvler — den franske Sangerinde svævede hen, klintede og rakte ham sin silkebehandlede Haand, som han trykkede saa trofast i sin barkede Næve, at hun vist sømmede sig derved. — Et Optrin af en ganske anden Art fandt Sted paa Frostens hinsides Trondhjems Fjord. Da vi vare blevne modtagne af Frostingerne mageløst hjærte- ligt, tog jeg med en Bonde, som nedstammede fra Jylland, for hos ham at spise til Middag. Om Eftermiddagen skulde vi samles paa en Gaard, hvor det egentlige Møde var bestemt. Da jeg kom kjørende ind i Gaarden, havde en stor Forsamling just rejst sig fra Bordet, og der havde P. L. været med. Præsten Wegelsen kom ud og tog imod mig med de Ord, mens Taarerne stod ham i Dj-nene: „Nu har P. L. talt saaledes til os, at der nok er ikke mange Dine tørre.“ Han havde midt under Maaltidet, med Steen eller Kniven i Haand og fægtende med den holdt en gudelig Tale til Trønderne, saa de alle vare blevne henrevne. Siden var jeg selv Vidne til noget lignende: Vi danske sad i Jernbanevognens 3dje Klasse, hvor der var aabent til begge Sider — det var Afskeds- stunden. — Hele Fortovet til Jernbanen var vrimplende fuldt af Trondhjems Mænd og Kvinder, der dels vare fulgte med for at sige os Farvel, dels vel dreven af Nysgjerrighed, for at se de danske; da lænede P. L. sig med sin gamle, bulede Hat ud af Vognen og tistalte den store

Stare; han talte saa indtrængende og bevægeligt om, hvad vi daanste havde villet se i det høje Nord, ikke blot Naturen, men lære Hjørterne at kjende og erfare, om vi vare enige i Fællestroen paa den Herre Jesus, og, mens Taa-
rer løb ned ad hans egne Kinder, saa jeg, at det samme skete trindt og nær i den mægtige Forsamling.

Ellers var det ikke altid, at han i sin gudelige Tale kunde holde Maade. Han var ofte ikke i Stand til at kunne holde op i rette Tid, og dette kunde stundem svække Indtrykket. Jeg erindrer saaledes fra den samme Trøndehjemstur et Møde i Sjørdalen paa Højsfjolen hos Bendtsen, hvor P. L. vilde klare „Grundtvigianismen“ for Trønderne. Efter at han havde talt i tre Kvarter, gif Bezelsen og jeg udenfor, for at trække frisk Luft, en halv Timestid. Da vi kom ind, talte P. L. endnu. Jeg gif da hen til ham og trak ham lempelig i Roften; han vendte sig, forstod min Mening og begyndte at satte af, men der kom en ny Sidebetragtning frem for ham, og nu tilede han paa igjen. Der gif et Kvarter, og atter rørte jeg ved hans Klædebon — igjen gjorde han Tilløb til at standse og saaledes fort, indtil han havde talt vist henved 2 Timer. Men der var altid Liv og Kraft i hans Ord, selv om de var nok saa mange. Han blev vanskelig træt. Hvad man kalder Orden var der vel ikke altid, men stor Klarhed i Frelsens Orden og dybe Sjæleerfaringer. Men paa Grund af hans Mangel paa affluttet Kjædegang i Talen, var det vanskeligt at samle hans Foredrag til et hele; det var et Sjælebad, man modtog af ham. Udenforstaaende forstod ham ikke. Jeg mindes et morsomt Træk fra en Rejse, jeg gjorde med ham til Mors 1867, tror jeg. I en stor Lade, hvor vistnok 1000 Mennesker vare til Stede, talebes der og blandt andre ogsaa af P. L.

Der var en Mand fra Nykjøbing Avis, som optegnede Talernes Indhold i sin Bog. Da P. L. begyndte, la-
vede denne Mand sig til ogsaa at vilde optegne hans
Tale. Men alt som det gik videre, blev Manden mer og
mer urolig, og endelig smækkede han Bogen sammen med
det halvhoje Udraab: „Nej, saadant Brøvl har jeg
aldrig før hørt!“ — Men naturligvis — P. Larsens Ord
vare alligevel sunde Ord. — Vi drillede tit siden P. L.
for Spøg med dette, og han morede sig over det som
vi andre.

Siden saa jeg min uforglemmelige Ven flere Gange
— en af de sidste Gange ved Grundtvigs Fordefærd —
han skulde snart følge ham; — sidste Gang paa Aftov
Højskole, hvor han ombyttede sin lodne Hue med min, da
han rejste, hvorom han skrev til mig, at hans „Mutter“
o: hans Kone sagde, at han saa rædsom ud med den
paa Hovedet, hvorfor han sendte mig den med Bøn om
at sende mig sin. Den hænger dog endnu hos mig; thi
han døde kort efter, og jeg beholder den som et Minde om
en Kristen og en Dannemand, som var mig kjær fremfor
mange.

Dog, Gud ske Lov! jeg har et bedre Minde om denne
Abelsmand i Bondeløste. Gud glæde hans Sjæl i Him-
merig!

E. S. Fra vor Norgekæjse skal dog her staa et lille
Livsopttrin. Paa Frostens, hvor Haakon Abelsken gav
Frostetingsloven og først nævne Borherres Jesu Navn
for de norske Bønder, prædikede jeg 1000 Aar efter i den
samme Herres Jesu Navn for en vrimlende Skare af hi-
nes Efterkommere; det var en vidunderlig gribende Følelse,
hvormed jeg gjorde det. Men noget af det, der greb mig
stærkest der, var det Indtryk, navnlig Ternansens Tale

paa samme Sted gjorde paa Trønderne. Da han holdt inde, udbød en gammel norsk Bonde med langt hvidt Skjæg, ligesom stille hen for sig, men dog højt nok, saa vi kunde høre det: „Ja, jeg mærker, at vi norske Bønder maa rejse til Danmark, for at lære at være Bønder!“ — En anden ung, kjæk, granvoksen Bonde derimod raabte overlydt: „Saadanne Bønder skulde vi have i Norge; da var her ikke det Aandsstyranni, som nu hersker heroppe!“
